ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 38. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, 1886 ԹԻՒ 8.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Միսիոնարը և Անհաւատը	57
‘‘Ինձմէ Աւելի Աղքատ է’’	57
Յարգել Տէրոջը Օրը	57
Նամակ առ Երիտասարդ ոմն	58
Աղօթէ՛ և Քաշէ՛	59
Նշանաւոր Ջանգուածք Աղի	59
Հաւատոյ Բորոտութիւն	60
Աւետարան	60
‘‘Իմ Համոզումն’’	61
Նամակներ	62
Հանդէս Քաղաքական	63
Արժէք Դրամոյ	64

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն Շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է՝ ի Թուրքիա՝ 2 Մեճիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 1 Մեճիտիյէ, կանխիկ, եւ հատը 40 փարա։ Օտար երկրաց համար տարին 4՝ դահեկան, կանխիկ։ Թղթատարի ծախքը Թմբագրութեան վրայ է։

Թմբագրութեան եւ բաժանորդագրութեան պատկանեալ նամակներ պարտ է ուղղել առ Մր. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիկան Խան, կ. Պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Փ. ԿՐԻՆ, Թմբագիր
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, փոխ—Թմբագիր

ՄԻՍԻՈՆԱՐԸ ԵՒ ԱՆՀԱՒԱՏԸ

Կը յիշեմ, կ՚ըսէ Սասքաչէվանի եպիսկոպոսը ի Գանատա, պատմութիւն մը զոր մեծաւ հաճութեամբ լսեցի բազում տարիներ առաջ Հիւսիսային Գանատայի մէջ աշխատող միսիոնարէ մը։ Նա կը պատմէր թէ ինչպէս տարիներ առաջ, երբ նոր միսիոնար եղած էր, ճամբորդելով կ՚անցնէր Գանատայի ներքին անտառներէն միոյն մէջէն։ Իւր ճամբան կորնցնելով շուարեցաւ, բայց հուսկ յետոյ ուրախութեամբ տեսաւ հեռուն աղօտ լոյս մը։ Սակաւ ինչ վերջը հոն հասնելով, զարմացմամբ տեսաւ գաղթականաց մեծ խումբ մը որ ժողոված էին կրակի մը շուրջը, եւ ունկն կը դնէին կարող առենախօսի մը։ Սարսափով լեցուեցաւ միսիոնարը երբ տեսաւ թէ առենախօսը կը ջանար ապացուցանել թէ Աստուած, երկինք, դժոխք, և յաւիտենականութիւն գոյութիւն չունին այլ միայն ցնորք են։ Ունկնդիրք հաւանութեան շշունջ մը արձակեցին երբ առենախօսը դադարեցաւ խօսելէ։

Յայնժամ միսիոնարը որ ունկնդրաց հետ անձայն նստած էր հանդչելու համար, ոտք ելաւ և ըսաւ. ‘‘Բարեկա՛մք, կ՚ուզեմ սակաւ ինչ խօսել ձեզ, բայց նպատակս չէ երկայն առենախօսութիւն մը ընել վասն դի յոյժ խոնջեալ եմ, այլ միայն համառօտիւ պիտի պատմեմ ձեզ դէպք մը։ Մի քանի շաբաթ առաջ կը պարտէի գետի մը ափանց վրայ, այս տեղէն ոչ շատ հեռու։ Ցանկարծ լսեցի աղաղակ մը որ օգնութիւն կը խնդրէր պաղատանօք, եւ դառնալով տեսայ մեծ սարսափով որ հոսանքը կը տանէր վար նաւակ մը դէպ ի ահարկու ջրվէժը որ մօտ էր։ Նաւակին մէջ կար միակ մարդ մը, եւ անտարակոյս ընդհուպ ջրվէժէն վար դահավէժ ըլլալով պիտի անհետ ըլլար։ Նա կը տեսնէր իւր վտանգը, և լսելի որ կը գոչէր· ‘‘Մով Աստուած, եթէ կեանքս պիտի կորսուի, ողորմէ իմ հոգւոյս։’’ Իսկոյն նետուեցայ իմ նաւակին քով, և քաշելով բերի զայն ի ցամաք։ Այն մարդը որ երբ կը կարծէր թէ ոչ ոք կը լսէ իւր ձայնը, կ՚աղաղակէր առ Աստուած որ ողորմի անոր հոգւոյն, նոյն ինք այն անձն է որ այժմ առենախօսելով ձեզ կ՚ըսէր թէ չհաւատար որ կայ Աստուած կամ երկինք կամ դժոխք։’’

«ԻՆՁՄԷ ԱՒԵԼԻ ԱՂՔԱՏ Է»

Երբ նեղութիւնք կու գան մեր վրայ անձնասիրութեամբ կը խորհինք թէ չկայ ոք որ մեզ չափ փորձութիւն կը կրէ։ Կը պատմուի թէ խեղճ մուրացիկ մը կար որ երեկոյ մը միայն մէկ ոտակ ունէր իւր գրպանը, և սպասելով մինչև դիշերուան այն ժամն երբ չուկային մէջ վաճառուած ուտելիքն յոյժ աժան կը տրուի, դնաց և դնեց վարունգ մը։ Անոր հետ ուտելու հայ չունէր, և ըսելով ինքնիրեն թէ քաղաքին մէջ ամենէն դժբախտ մարդն ինք էր, քաշուեցաւ առանձին տեղ մը, և հանելով իւր դանակը կեղեւեց իւր վարունգը և սկսաւ ուտել զայն։ Սակաւ ինչ յետոյ իւր հետեւը շարժում մը լսելով դարձաւ եւ տեսաւ խեղճ մարդ մը որ ժողվելով վարունգին կեղեւները կ՚ուտէր զանոնք։ ‘‘Փառք Աստուծոյ,’’ գոչեց նա, ‘‘ահա մարդ մը որ ինձմէ աւելի աղքատ է։’’

Եւ ինչ կորուստ որ կրենք, և ինչ նեղութիւնք որ պատեն զմեզ, տակաւին անտարակոյս կը մնան մեզ օրհնութիւններ որոց փչրանքները բաղում թշուառներ դոհութեամբ պիտի վայելեն, եթէ փառք տալով Աստուծոյ մանանակից ընենք զանոնք այն բարեաց ղորս Աստուած կը շնորհէ մեզ։

ՅԱՐԳԵԼ ՏԷՐՈՋԸ ՕՐԸ

Անդղիոյ մէջ զօրահանդիսի օր մը հեծելազօրաց գունդ մը այնպիսի ճարտար շարժումներ ըրաւ որ դահաժառանգ իշխանը, որ յետոյ եղաւ Գէորգ Դ., իւր դոհունակութիւնը յայտնեց ճաշի հրաւիրելով հեծելազօրաց գունդին հարիւրապետը։ Բարեկամութիւնն որ այս առթիւ հաստատուեցաւ ի մէջ իշխանին և հարիւրապետին, պատճառ եղաւ որ սա արագ բարձրացաւ իւր պաշտօնին մէջ։ Եղաւ անձնական քարտուղար իշխանին, և յետոյ եղաւ հաղարապետ, և այլևայլ պաշտօններու կարգուելէ ղինի, ղրկուեցաւ ի Շուէյտ իբրև դեսպան Անդղիոյ, և այն տեն կը կոչուէր Լորա Պլումֆիլտ։

Այս տեն նորա կենաց երջանկութիւնը վրդովեցաւ իւր մօր և դստեր մահուամբ, և իւր խորհուրդները դարձան կրօնի միխիթարութեանց։ Անդղիայի Մէթոտիսթք բացած էին վորը ազաքելական մատուռ մը ի Սթոքհոլմ, և Լորա Պլումֆիլտ սկսեց կանոնաւոր կերպիւ ներկայ դտնուիլ այն տեղւոյն հոգևոր պաշտամանց, և յետոյ եղաւ անձնուէր քրիստոնեայ։ Նորա ներքին փոփոխութեան առաջին նշաններէն մին եղաւ այս որ նա մեծ խնամով կը պահէր Տէրոջը օրը իբրև օր հանգստեան և հոգևոր կազդուրման։ Փոքրկալից կիրակի դիշեր մը միսիոնարը վարձեալ կառք մը հեծած եկաւ մատուռը։ Մատրան դուռը բացաւ Լորա Պլում-

*ֆիլտ որ հեռու տեղէ եկած էր քա-
լելով։ Միսիոնարը, սակաւ մնջ-
թահար եղած, զարմանք յայտնեց որ
Լորան քալելով եկած էր։ «Քալելով
եկայ,» ըսաւ Լորա Պլումֆիլտ, «վասն
զի չեմ ուզեր աշխատեցնել ծառաներս
կիրակի օրը։»*

*Եւրոպական արքունեաց մէջ, ուր Տէ-
րոջը օրը կը նկատուի տօնի օր, դէս-
պանի մը համար դիւրին չէ պահել զայն
իբրեւ օր հանգստեան։ Մանաւանդ Լորա
Պլումֆիլտի համար յոյժ դժուար էր,
վասն զի յառաջագոյն միշտ ներկայ
գտնուած էր հայկերոյթներու զոր
թագաւորը կու տար ի պատիւ օտար
տէրութեանց դեսպանաց։ Սակայն նա
գնաց թագաւորին և անկեղծաբար
յայտնեց թէ իւր գաղափարը ինչպէս
փոխուած էր, և խնդրեց որ ինք չըն-
դունուի արքայական հայկերոյթներու
կիրակի օրը։ Թագաւորը, խմաստունն
և բարեսիրտ Պերնատոթ, հրճուեցաւ
տեսնելով Լորա Պլումֆիլտի անկեղ-
ծութիւնը։ Շնորհեց նորա խնդիրը, և
յաջորդ հայկերութիւն ատեն դիւանա-
դէտներուն բացատրեց Լորա Պլումֆիլ-
տի բացակայութեան պատճառը, և նո-
քա ամենքին հիացան Անգղիացւոյն
աղնուութեան վրայ, որ արիաբար ը-
սած էր, «Ջեմ կարող դալ հայկերու-
թի վասն զի կը նկատեմ Տէրոջը օրը
իբրեւ սուրբ ժամանակ։»*

*Թագաւորին հետ այս տեսակցու-
թիւնն ընելէն մի քանի օր առաջ կի-
րակի առաւօտ մը կոմս Բոզընպալտ և
Լորա Պլումֆիլտ հանդիպեցան միմեանց
մինչ իւրաքանչիւրը կը դառնար իւր
պաշտաման տեղէն։ Կոմսը, որ Ազգա-
րութեան Պաշտօնեայ էր, ըսաւ երբ կը
բաժնուէին, «Ա,յս երեկոյ դարձեալ կը
տեսնուինք,» ակնարկելով հայկերոյթ
մը զոր Արտաքին Գործոց նախարարը
պիտի տար, և ուր կայսերական ընտա-
նիքը, դիւանագիտական խումբը, և
աղնուականք ներկայ պիտի ըլլային։ «Ո՛չ,
հոն չպիտի գտնուիմ,» պատասխանեց
Լորա Պլումֆիլտ քաղաքավարութեամբ.
«երբ վեց օրեր կ'անցունեմ կատարե-
լով աշխարհային պարտականութիւն-
ներ, շատ չէ եթէ վեցերորդ օրը պա-
հեմ ընդհատած պաշտելու։» Անգղիա-
ցւոյն օրինակը փոխանցական եղաւ։
կոմս Բոզընպալտ, որ Քրիստոնեայ էր,
մտածեց իւր բարեկամին խօսքերուն
վրայ, և որոշեց այլեւս պաշտօնական
հայկերոյթ չտալ կիրակի օրերը։ Եւ
ըրաւ աւելին քան զայս. իւր հիւրանոցը
կը փոխարկեր մատրան ամէն կիրակի
երեկոյ, և գտնելով քարոզիչ մը որ
անդ հոգեւոր պաշտօն կատարէ, կը հը-
բաւիրեր իւր բարեկամները գալ ներ-
կայ գտնուիլ։*

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՈՄՆ

Հետեւեալ նամակը գրուեցաւ տակէ իբր երեսուն տարի առաջ երիտասարդ Ամերի-
կացւոյ մը։ Անոր մէջ քանի մը փոփոխու-
թիւններ միայն ընելով հաւատարապէս կը
յարմարի նաեւ այս երկրին եւ ներկայ ժա-
մանակիս մէջ ապրող երիտասարդաց։ «Ամե-
րիկայի պատմութեան» տեղ ընթերցողը թող
դնէ իւր աղգին եւ անոր երեւելի անձանց
կենաց պատմութիւնը։ Բայց ամէն պատմու-
թիւն եւ մանաւանդ իւրաքանչիւր ազ-
գի երեւելի եւ բարի մարդոց կենաց պատ-
մութիւնը է հրահանգիչ եւ յարգի։ Եթէ նա-
մակը գրողին նպատակն, երբ կը խօսի կրօ-
նի վրայ, էր համոզել այն երիտասարդը որ
եկեղեցւոյ մը չյարի եւ այսու զրկուի վայե-
լելէ Քրիստոնեայ ժողովրդեան ընկերակցու-
թիւնը եւ օգնութիւնը, իմաստութեամբ չէ
անոր խրատն այս մասին։ Բայց եթէ նա
կ'ուզէր միայն ըսել թէ եկեղեցւոյ հետ միա-
նալ գլխաւոր գործը չէ ի կրօնս, կարծեմք
ուղիղ կը խօսի։

«Սիրելի բարեկամ.

«Մայրդ պատմեց ինձ թէ դու ընդ հուպ
պիտի Թողուս զնա եւ քակելով ընտանեկան
քաղցր կապերը, պիտի երթաս քեզ համար
բաղդ փնտռել աշխարհի մէջ։ Նա խնդրեց
ինէ որ տամ քեզ այժմ քանի մը խրատ։ Ու-
րախութեամբ յանձն կ'առնում կատարել ա-
նոր խնդիրը, վասն զի լաւ կը յիշեմ թէ ինչ-
պէս ես եւս ունէի պէտք յորդորանաց եւ
խրատու երբ առաջին անգամ մեկնեցայ հօրս
տնէն ընակութիւն հաստատել ուրիշ տեղ։
Յայնժամ ես աւելի փոքր էի քան զքեզ եւ
դացի վարժապետութիւն ընել փոքրիկ դիւ-
ղի դպրոցի մը մէջ։ Կ'ուզեմ ըսել քեզ քա-
նի մը խօսքեր զորս կը թելադրէ ինձ իմ անձ-
նական փորձառութիւնս։

«Կ'ենթադրեմ թէ դու կ'ուզես ըլլալ հա-
րուստ։ Բազումք յերիտասարդաց նաեւ ի
մերոց բաղձացած են հարստանալ։ Բայց ես
չեմ կարծեր թէ հարստութիւն է բաղձալի
բան։ Ես պիտի ցաւէի եթէ հարստութիւն
ժառանգած ըլլայի։ Բայց ունենալ բաւական
ապրուստ՝ է յոյժ բաղձալի եւ անհրաժեշտ։
Զայս ձեռք բերելու ճամբան է նախահոգու-
թիւն, կամ որ նոյնն է, կանխաւ մտածել գոր-
ծին վրայ յոր պիտի ձեռնարկես, ժրութիւն՝
ի գործ դնել զայն, եւ խոհականութիւն՝ ի
պահել զոր ինչ կը չահիս գործէդ։ Կ'ուզեմ
միշտ ստանալ զոր ինչ կը չահիմ, բայց քնաւ
չստանալ ոչ ինչ աւելի քան որչափ չահած
եմ ստուգիւ՝ ուղղութեամբ եւ հաւատարմու-
թեամբ։ Զունիմ տարակոյս թէ պիտի ունե-
նաս ինչ որ է քեզ բաւական՝ նախահոգու-
թեամբ, ժրաջանութեամբ եւ խոհականու-
թեամբ։ Ամէն ինչ որ կը ստանաս աւելի քան
որչափ բաւական է քեզ՝ չարիք է այն առ
հասարակ։ Բաւական կամ չափաւոր չահ
դժուար չէ ի ձեռս բերել։

«Բայց լաւագոյն բանը զոր կրնաս ստա-
նալ կենացդ մէջ, ստակը չէ, եւ ոչ զոր ինչ
ստակը կը բերէ իրեն հետ։ Մեծ կալուած
մը չարժեր այնչափ որչափ բարի մարդ մը։
Դու գրուած ես աշխարհիս մէջ որպէս զի ըլ-
լաս բարի, այսինքն՝ իմաստուն, արդար, սի-
րելի եւ կրօնասէր, մարդ։ Այս է այն միակ
բանը այս աշխարհիս մէջ ունեցած բաներէդ
զոր պիտի տանիս հանդերձեալ աշխարհը։
Ստակը կ'ընէ զքեզ ընդունելի առաջի
մարդկան, բայց ճշմարիտ մարդկութիւնը,
այսինքն իմաստութիւնը, արդարութիւնը,
սիրելի բնաւորութիւնը, եւ կրօնը կ'ընէ զքեզ
հաճելի առաջի Աստուծոյ, եւ օրհնեալ ի նոա-
նէ յաւիտեան։ Քու առօրեայ գործդ միջոց է
ձեռք բերելու այդ մարդկութիւնը. բայց
գործդ միայն չտար քեզ զայն։ Դու պարտիս
գործել քու մարդկութեանդ պարագայմանն
համար այնչափ որչափ ստակի համար, եւ
նոյնչափ աշխատանք քաշել զայն ստանալու
եւ պահելու համար։ Առաջին բանն, ուրեմն,
է հետի կալ մարդութիւններէ։ Եւ սակայն հա-
զիւ ուրեմն գիտես թէ ի՛նչ են այն փորձու-
թիւնները որք կրնան գալ քու վրադ։ Բայց
կան երեք բաներ որոց պարտիս դէմ դնել
միանգամ եւ յաւիտեան. սոքա են արբեցու-
թիւն, խաղամոլութիւն եւ վատաչոտութիւն։
Այս երեք մոլութիւնք կը կործանեն հազա-
րաւոր երիտասարդներ ամէն տարի։ Ոմանց,
եւ թերեւս երիտասարդաց չատին, վրայ յոյժ
զօրաւոր կերպով կը յարձակին այս փորձու-
թիւնք։ Դէմ դիր այս երեքին, եւ բաւական
աղեկ պիտի անցունես կենացդ այդ ժամա-
նակը։

«Բայց չեմ ըսեր որ ըլլաս տխուր, դեղ
կամ դաժանաբարոյ։ Կը յուսամ թէ պիտի
ըլլաս զուարթ, աշխոյժ, եւ մինչեւ իսկ կայ-
տառ եւ ցնծալից, զի այսպիսի բնաւորու-
թիւնք՝ յատուկ են քու այդ հասակիդ։ Բայց
եղիր այսպէս՝ առանց մեղաց. պէտք չէ որ
թոյլ տաս որ մեղաց խայթոց մը խրելով
սիրտդ ընդ միշտ տանջէ զքեզ։ Հաւատա
ինձ, ստոյգ հաճոյք չգտնուիր այնպիսի բանի
մէջ զոր կ'արգելէ խիղճդ։

«Բաց աստի, պէտք ունիս նաեւ միակիլ
միտքդ։ Զայս կարող ես ընել մասամբ իւիք՝
ընտիր գրեանց ընթերցմամբ երբ կ'ունենաս
պարապ ժամ եւ պատեհութիւն։ Ես միշտ
ունեցած եմ բաւական ժամանակ այդ բանին։
Նախահոգութիւնը, ժրաջանութիւնը եւ խո-
հականութիւնը կ'օգնեն անոր ինչպէս եւ
ստակ չահելու։ Ինձ օգտակար եղաւ ունե-
նալ տոմար մը յորում կը գրէի ամէն օր նը-
շանաւոր բաներ զորս կը տեսնէի կամ կ'ընթեռ-
նուի եւ կամ կը խորհէի։ Կը համարիմ թէ զայս
դու եւս պիտի գտնես հաճոյական եւ օգտա-
կար։ Մանաւանդ եթէ երթաս օտար երկիր-
ներ, ուր ամէն բան նշանաւոր է օտարա-
կանաց համար, չատ օգուտ պիտի քաղես
այս սովորութենէն։ Գալով ընթերցման, կ'ու-
զեմ որ հմտանաս Ամերիկայի պատմութեան,
անոր երեւելի անձանց կենաց պատմութեա-
նը. այնուհետեւ՝ Անգղիոյ պատմութեան,
եւ անոր երեւելի անձանց կենաց պատմութեան,
եւ այնուհետեւ Անգղիացի եւ Ամերիկացի
ընտրելագոյն մատենագրաց գրուածներուն։
Զասնք ամէնը կրնաս ընել քանի մը տար-
ուան մէջ՝ գնե դու չեղած երեսուն տարե-
կան, եւ ջնաս չտալ քու սեպհական գոր-
ծոյդ կամ սեպհական հաճոյիդ, եւ չընտրել
առողջութեանդ։

«Պարտիմ ըսել բան մի եւս. կը համարիմ
թէ չկայ ստոյգ եւ գոհացուցիչ երջանկու-
թիւն ի կեանս առանց կրօնի։ Ջեմ ես դեղ
եւ չարամիտ մարդ որ ուզեմ տխուր ընել
կենաց առաւօտը, բայց կ'ուզեմ երկնցունել
զայն այնպէս որ տեւէ յաւիտեան։ Ջեմ նաեւ
երջիկ մտապաշտ։ Ես նոյն իսկ այս պատճա-
ռաւ աւելի արժէքաւոր կը համարիմ կրօնը։
Կրօնն է սանձ անլրաւութեան եւ քաջալե-
րիչ գործելոյ զոր ինչ ուղիղ է, եւ է մեծ
սիսիանք կենաց ամէն պարագայից մէջ։
Կրօնք բառով չեմ ուզեր ըսել հաւատոյ այս-
ինչ կամ այնինչ ձեւը կամ այսինչ ծէսը եւ
արարողութիւնը, եւ կամ յարիլ եկեղեցւոյ
մը եւ կամ որեւիցէ այդօրինակ բան։ Այլ
կ'ուզեմ ըսել յարգանք զէպ ի քու բնութիւնդ
եւ հնազանդութիւն անոր օրինաց։ Ըսել կ'ու-

զեմսէր ճչմարտութեան, սէր արդարութեան, սէր առ մարդիկ իբրեւ առ անձն քո, եւ առ Աստուած՝ քու բոլոր մտքովդ, խղճիդ, սրտիդ եւ հոգւովդ։

«Դու կրնաս մշակել դիւրաւ ինչպէս միտքդ նոյնպէս եւ կրօնական բնութիւնդ։ Եւ այդ քանին լաւագոյն միջոցներէն մին զոր դիտեմ, է՝ ամէն օր քանի մը վայրկեան որոշել եւ սեպհականել առանձին մտածութեան եւ Աստուծոյ հետ յարաբերութեան։ Ենթադրենք թէ այդ որոշեալ ժամն է երեկոյին՝ քնանալէդ առաջ, կամ առաւօտուն՝ գործի երթալէդ առաջ։ Ուրեմն աղէկ է այնքէ անցուցնել կամ քնութեան առնուլ ցերեկուան բոլոր դործերդ, թէ ինչ ըրած ես, խօսած ես, եւ մինչեւ իսկ խորհուրդներդ եւ ղդացումներդ, եւ տեսնել թէ անոնք Աստուծոյ կամաց համաձայն են։ Եթէ չեն՝ որոչէ չընել այլ եւս այնպիսի բաներ, եւ խնդրել աղօթքներուդ մէջ Աստուծմէ որպէս զի օգնէ քեզ այդ մասին ապագային մէջ։ Հաւատա ինձ, թէ այս յոյժ օգտակար պիտի ըլլայ քեզ։ Ոչ ոք կարող է հաւատարմութեամբ քալել այս ընթացքով առանց մեծապէս աճելու այրական արժանի յատկութեանց մէջ։ Դու քնար պիտի չզղջայ վասն նեղութեանց զոր պիտի կրես ըլլալու համար երեւելի, բարի եւ կրօնասէր մարդ։

«Դու հօրդ եւ մօրդ աղօթքները պիտի երթան քեզ հետ քու այս նոր ձեռնարկութեանդ մէջ։ Թէպէտ հեռի գտնուիս ծնողացդ տեսութենէն, տակաւին պիտի ապրիս անոնց սրտերուն խորութեանց մէջ, եւ անոնց բարեձրադոյն երկրաւոր բաղձանքը պիտի ըլլայ այս որ ըլլաս արժանի մարդ։

«Մաղթելով քեզ յաջողութիւն եւ բարօրութիւն ի կեանս, մնամ

քեզ բարեկամ հաւատարիմ»

* * *

ԱՂՕԹՔ՝ ԵՒ ԲԱՑԵ՝*

(Շար. ե– վերջ.)

Լամպերդ իջաւ տնակին պարտէզը ուր նախորդ օրը աչխատած էր չինել բալխիր մը եւ պատճառով մը զայն լմնցուցած չէր։ Շուտ գտաւ գամեր, եւ քար մը դործածելով իբրեւ մուրճ, մի քանի վայրկենէն պատրաստեց զօրաւոր թէպէտ յոյժ տգեղ բալխիր մը, որուն մէջտեղի ամրոտակին մի բնական ծակէն չուան մը անցուցնելով թողուց, եւ ներս վազելով ըսաւ զուարթաձայն, —

«Օ՜ն, մայր, կառքդ կը սպասէ. հանդիսիս պիտի երթանք ի քաղաք։ Պատրաստ եւ։»

Մայրը մօտեցաւ որդւոյն. եւ դնելով իւր ձեռքը անոր գլխոյն վրայ, համբուրեց զնա եւ ըսաւ արտասուալից աչօք, —

«Աստուած օրհնէ՛ զքեզ, որդեակ իմ։ Ա– յո՛, պատրաստ եմ։ Ջանանք գանձ մեզ հետ տանելու, բայց ի Աստուծոյ խօսքէն, եւ զայն առած եմ։»

Լամպերդ դուրս հանեց իւր մայրը եւ դըրաւ զնա բալխիրին վրայ, յետոյ բերաւ ներսէն մի քանի վերմակ դի մի դուցէ գիշերուան ցուրտը ձնասէ զնա։ Եւ այն պատրաստի մէջ զնա բալխիրին վրայ ըստ կարելւոյն հանդիստ տեղաւորելէ ետեւ, հազաւ իւր չմուշկները, որ կովու կողի ոսկրէ չինած էր, փաթթեց չուանին ծայրը իւր ձեռքին, եւ մի քանի ակնարկ ձգելով իւրեանց խոնարհ տնակին վրայ, ճամբայ ելաւ քաշելով բալխիրը։ Իբր կէս ժամ այսպէս երթալէ ետեւ լսեցին ի հեռուստ ձիերու ոտից տրոփիւն հանդերձ մեծ աղմկով։ Լամպերդ կանգ նայեցաւ եւ տեսաւ որ բոցեր կը սլանային վեր, եւ ըսաւ, —

«Մա՛յր, մեր տնակը կ'այրի. չուտ պիտի դան մեր ետեւէն։ Դու աղօթէ՛ որչափ կըրնաս, եւ ես կը քաչե՛մ որչափ կրնամ։»

Եւ այլ եւս չնայելով իւր ետեւը, հաւատարիմ տղան կը սրանար հայելով նման յղկեալ սառին վրայէն, որչափ արագ որ իւր կոչտ չմուշկներն թոյլ կու տային։

Զինուորք տնակը այրելու համար տակաւին կենդանի ղինի սկսան փութիով յառաջ քալել, տեսնելու թէ ուրիշ ի՛նչ կրնային գըտնել սպառելու համար. եւ թէպէտ Լամպերդ յառաջ կը քաչէր իւր տղին բեռն որչափ արագ որ կարող էր, կը լսէր թէ աւերողք որ սրարշաւ կու գային տնոց ետեւէն, աւելի ու աւելի կը մօտենային։ Բայց ըստ որում ջրանցին վրայէն կը քաչէր բալխիրը, երկու կողման թուփերը դեռ կը ծածկէին զինք հեռուստց նայողներու աչքերէն. բայց հնարաւոր պողտան ջրանցին քովէն կ'անցնէր, եւ նա չէր կարող յուսալ թէ երկար տեղ ծածկուած պիտի մնար աւերիչ զինուորաց աչքերէն։ Եւ սակայն սկսած էր մթնալ, եւ նա կը տածէր յոյս գիշերուան քողին ներքեւ ծածկուելու, եթէ միայն կարող ըլլար մինչեւ մութը կոխել բաւական հեռու մնալ զինուորներէն։ Սակայն աղմուկը երթալով կը մօտենար եւ Լամպերդ աչքն վայրկեան կ'ակնկալէր որ պիտի լսէր հրաման որ կանգ առնու։ Վախը զօրացուց նորա բազուկները, եւ չխկոցը եւ բալխիրը արագ կը սրանային ողորկ ջրանցին վրայէն մինչեւ եկաւ տեղ մը ուր մէկ քովը խրամ մը կ'երեւէր։ Հոս մայրը կեցուց զնա եւ մեղմով ըսաւ. «Լա՛մպերդ, չեզէ՛, եւ խրամին ճամբուն հետեւէ։ Հուրն կը տանի, թէպէտ քիչ մը մանուածոյ է։»

Աստուց պատասխանելու Լամպերդ մտաւ խրամին ճամբան։ Զթուլացուց իւր քայլերը, եւ տակաւ լինչ եաքը հալածչաց ձայները նուազեցան, եւ ի վերջոյ բնաւ չէին լսուեր։ Այժմ կը զդար թէ վտանգէ ազատած էր, եւ սկսեց աւելի կամաց երթալ։ Անյողդողդ հետեւեցաւ ծամածուռ խրամին ընթացքին դիչերուան մթութեան մէջ, մինչեւ դրեթէ չորս մղոն մնաց ապաստանի քաղաքին հասնելու։ Հոս յանկարծ նորա դէմն ելան երեք մարդիկ որք Սպանիոլին լեզուաւ հրաման ըրին նմա կանգ առնուլ։ Վախնալով այս անակնկալ հրամանէն, Լամպերդ կը խորհէր արագութեամբ փախչիլ առանց ուշադրութիւն տալու այն ձայնին, երբ ուրիչ ձայն մը ըսաւ, Հղանատացւոց լեզուաւ յատակ խօսելով, «կեցի՛ր, եթէ ոչ կը զարնուիս։»

Լամպերդ կեցաւ, եւ իւր մօր առջեւ կանգնելով, իբր թէ զնա պաշտպանելու համար, ըսաւ,

«Ի՞նչ կ'ուզէք խեղճ աղէ մը որ կը տանի իւր խեղճ մայրը։»

«Ո՞ւր կ'երթաք պատսպարան գտնելու. դիւնուորները մեր տունը այրեցին.» պատասխանեց Լամպերդ։

Հղանատերէն խօսող մարդը մի քանի խօսք ընելով իւր Սպանիոլի ընկերաց հետ, դարձաւ Լամպերդի, ըսելով, —

«Դրա՛մ տուր մեզի։»

«Ստակ մը չունինք մեր քսակին մէջ,» ըսաւ Լամպերդ,

Մարդիկը, որ յայտնի էր թէ Սպանիացի լրտեսներ էին, դարձեալ մի քանի խօսք ընին իւրեանց լեզուաւ, եւ յետոյ Հղանատերէն խօսողն ըսաւ, —

«Օ՜ն, ուրեմն, տղա՛յ, փախի՛ր որչափ արագ որ կրնաս, եւ, փառք տուր Աստրթ Կուսին որ ազատեցար։»

Լամպերդ չսպասեց որ նա լմնցնէ իւր խօսքը, այլ ամենայն չտապաւ դարձեալ սրացաւ տանելով իւր անգին բեռը։ Թէպէտ սկսեց խոնջեալ եւ նուաղած զդալ, բայց չկեցաւ մինչեւ եկաւ ամրապարիսպ քաղաքին ճիշդ առջեւ. հոն Հղանատացի դէտեր կեցուցին զանոնք եւ մարդասիրաբար իւրեանց հսկողութեան ներքեւ առին։ Երբ դէտերու դունդին պետը եկաւ փոխել դէտը, տարաւ զլամպերդի եւ նորա մայրը զօրանոցը ուր մնացին մինչեւ առաւօտ, երբ քաղաքապետութեան պաշտօնակալք հոգացին անոնց ամէն կարօտութիւնը։

Եթէ այս պատմութիւնը ընթերցողներէն ոք երբէք ճամբորդելով անցնի Հղանատացէ եւ այցելէ Հուրն քաղաքը, քաղաքին դռնապետին միոյն վրայ պիտի գտնէ, — քարի վրայ քանդակուած, — տղայ մը որ կը քաչէ բալխիր մը որուն վրայ կին մը նստած է, եւ որուն ներքեւը կայ արձանագրութիւն մը, որ է, "ԼԱՄՊԵՐԹ ՄԵԼԻՈՋՈՒՆ ԵՒ ԻՒՐ ՄԱՅՐԸ"։

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԶԱՆԳՈՒԱԾՔ ԱՂԻ

Մօտերս Անգղիոյ Արքունի Աչխարհագրական Ընկերութեան ժողովոյն մէջ Սըր Բիթըր Լըմսդըն կարդաց թուղթ մը երկիրներու եւ մարդկային ցեղերու վրայ զորս նոր էր այցելած Աֆղանիստանու արեւմտեան կողմը։ Հետաքրքրաչարժ նկարագրութիւն մը ըրաւ Մուրղապի հովտին եւ անոր բնակչաց սովորութեանց վրայ. ըրաւ նաեւ զարմանալի պատմութիւն մը Նուռմաքսարի կամ Եարօղլանի աղի լճերուն վրայ՝ լսած ըլլալով Եէյթ հարիւրապետէ, որ անոր ընկերն էր Աֆղանստանու սահմանապլվոյ գործին մէջ եւ այցելած էր այն կողմերը։

Սըր Բիթըր Լըմսդըն այսպէս խօսեցաւ. Լճին հովիտը որմէ Մերվի թէքքէ թիւրքմէնք կը սանանան աղ, իբր վեց քառակուսի մղոն տարածութիւն ունի, եւ չրջապատեալ է ամէն կողմէ զառ ի վայր բլրովք որոց քովերը դրեթէ ուղղաձիրգ կ'իջնեն վար, այնպէս որ, ըստ տեղեկութեան զոր առած եմ, անկէ չեն կրնար անցնիլ բեռնաթարձ անասունք, բայց եթէ Մերվի ճամբայէն որ կ'իջնայ հիւսիսային արեւելեան անկիւնը։ Լճին մակերեսը, ըստ իմ հաչուոյս, է իբր 1,430 ոտք բարձր ծովուն մակերեսէն, որ ցած կը մնայ իբր 400 ոտք մինչեւ եկել բլրոյն դադաթան մակերեսէն, եւ իբր 950 ոտք վերի լեռնադաչտէն առ հասարակ։ Նոյն իսկ լիճը կը գտնուի վերոյիչեալ աւազանին կեդրոնը, եւ անկէ հանուող աղը անհատնում է ըստ երեւոյթին։ Լճին փոսն է միակտուր եւ կարծր աղ, կատարեալապէս մակաւազար, եւ կը պարունակէ միայն մի եւ կամ երկու մատնաչափ ջուր։ Անոր վրայ քալել նման է քալելու սառին կամ չաղախի վրայ։ Ծատակը ծածկուած է բարակ դրսխ, բայց երբ այս դիրքը կը հանուի քերելով՝ զուտ եւ սպիտակ աղը կը փայլի անոր ներքեւ։ Թէ որչափ խոր է լճին յատակը գտնուող աղը՝ անկարելի է ըսել, վասն զի ոչ ոք դեռ գտած է անոր յատակը։ Բլրոյն արեւելեան կողմն է երկրորդ լիճը որմէ կը սանանան աղ Բէնճաէհի Սարիքա կոչուած բնակիչք։ Հովիտը, որոյ

*ՎՐԻՊԱԿ. Նախորդ թուոյն մէջ սոյն պատմութեան սկիզբը դրուած թուականը պարտ է կարդալ "յամի Տեառն 1550։"

մէջ է այս լիճը, չատ աւելի մեծ է քան միւսը։ Բուն հովիտն ունի իբր տասն եւ հինգ մղոն երկայնութիւն եւ իբր տասն մղոն լայնութիւն։ Այս լճին ազը չէ հարթ ինչպէս է միւսինը, եւ չէր երեւեր այնպէս գուտ։ Երբ կը հանուի, կ'ելլէ խաւ խաւ, ընդհանրապէս իբր չորս մատնաչափ թանձրութեամբ, կը դրուի առուրակներու մէջ եւ կը տարուի ուղտերով վաճառուելու՝ առանց ուրիչ պատրաստութիւններ ընելու։

ՀԱՎԱՏԵԱՆ ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆ

Պաթ. Ս. Մ. Հայոե

Հավատեանց, այսինքն Սանտուիչ կղզեայ քնակիչներուն մէջ բորոտութիւնը ճանչցուեցաւ առաջին անգամ 1840ին։ Հավատեանք ընդհանրապէս կը կոչեն այս հիւանդութիւնը «Չինական ախտ,» ոչ թէ վասն զի առաջին բորոտը որ տեսնուեցաւ անոնց մէջ՝ էր Չինացի, այլ վասն զի Չինացիք եղան որ առաջին անգամ լսացուցին Հավատեացւոց թէ ինչ էր այն հիւանդութիւնը, ուստի եւ կարծուեցաւ թէ Չինացւոց մէջ տիրող ախտ էր այն։

Այս ախտն ունի երկու առանձին նշան, անզգայութիւն եւ ելունդ։ Առաջին նշանն այս է որ հիւանդը իր յօդուածներուն մէջ կը զգայ ժամանակ մը խայթոտիլ, եւ մարմնոյն երեսը տեղ տեղ կը կորսուանէ զգայութիւնը։ Եթէ ասեղ մխուի այն տեղերը, մարդը չզգար ամենեւին։ Երկրորդ նշանն այս է որ մորթին վրայ կը տեսնուին պղպձակոյն աբածներ։ Ասոնք լինին տակաւ պաղպաղուն իբրեւ պալար անհարթութիւններով, եւ ի վախճանի մորթը կը փապարի եւ կը խորշոմի։ Պալարք այլակերպ կ'ընեն մարդուն ուռուցեալ դէմքը, եւ երբեմն կը կախուին ի ծուէնս, եւ ախտացեալոյն բերանը դէպ ի մէ կողմն կը պրկուի կամ կ'ոլորուի։ Մատունք ձեռաց եւ ոտից կը թօթափին, երբեմն ոտից ամբողջ թաթերը կամ սրունքէ խոնարհագոյն կէսը։ Երկրորդ նշանն է ձեռաց եւ ոտից մատուածներուն մասանց անկումը ոսկերաց փտութեամբ, այնպէս որ մատերը կը մնան իբրեւ կոճղ։ Հիւանդութեան այս ժամանակին առաջին երեւոյթներէն մին է մատուածներուն կծկիլը դէպ ի ձեռաց ափը։ Ուրիշ նշաններ ղորս փորձ աչաց ճանչնալ դիւրին է՝ ականջին խոնարհագոյն մասին այտուիլը, յօնաց (ինքուիններուն) թօթափումը եւ անոնց վերի մասերուն կարծրանալը եւ բոլոր դիմաց իւղային երեւոյթ առնուլը։ Սխալ կարծիք է թէ բորոտութիւնն է հիւանդութիւն անցաւ եւ անվիշտ։ Այլեւայլ ի մատուներս եւ յոտս, դիւերային ցաւեր, կը տագնապեն թերեւս մարմինն ամիսներով, եւ ապա ամիս մը եւս չկայ ամենեւին ցաւ։ Սրդարեւ ախտին յայտնի նշաններէն մին է հանդարտութիւն, եւ վերջին արծարծումն։ Երբեմն չորս կամ հինգ տարիէն, իսկ երբեմն տասնեհինգ տարիէն կը պատահի ախտացեալոյն մահը։ Վերջին ժամանակները նաեւ ախտացեալը կ'ուսնենայ մանաւոր հեղձումն ձայնի։ Թոքերու մաշում կը սկսի հիւանդութեան հետ, եւ այս, կամ լուծութիւն ընդհանրապէս կը բերէ մահ ի վախճանի։

Գալով պատճառին, այս պատմութենէն եւ նկարագրէն կը տեսնուի թէ բորոտութեան ախտն այն ախտերէն է որ կը ծագին աղտեղութենէ։ Այնպէս սերտ կապակցութիւն ունի Սիփիլեան ախտին հետ, որ բժիշկներէն ոմանք այս անունը կու տան բորոտութեան ախտին։ Ուրկանոցի մէջ բորոտ ծը-

նողներէ ծնած 26 տղայոց 14ը անցուցած են հիմա 6երորդ տարին, եւ ասոնց երկուքը միայն բորոտ են, եւ երբէք տղոց վրայ երեւցած չէ այս ախտը յառաջ քան երկրորդ կարգի առամնոց բուսնիլը։ Հոան տարուան մէջ իբր 2,700 Հավայեցիք բորոտութեան համար ղրկուած են ուրկանոց։ Հոն մեռելոց թիւն է ամէն ամիս 3է մինչեւ 10, թէպէտ անցեալ տարի մեռան քառասունք ամսուան մը մէջ։ Սպիտակ ցեղէն բոլոր այն ժամանակին մէջ 50 հոգի միայն մեռաւ ախտէն։ 1858ին, բորոտութենէ քննուածներուն բաղմութենէն զարհուրելով, քանզի ախտը եղած էր անատեն վարակիչ, Հավայեան կառավարութիւնը հրամայեց առողջութեան ժողովին զատուցանել ամէն ծանուցեալ բորոտ, յարմար տեղ որոշելով անոնց համար։ Ընտրուած տեղը որ է Մոլոքաի կղզւոյն հիւսիսային կողմը՝ լեզու է դէպ ի ծովը երկնցած, իբր չորս մղոն երկայն, եւ երկու մղոն լայն։ Ուրկանոցին մուտը որ ցամաքին կողմանէ է միայն՝ իբր 1,500 ոտք բարձր դահուանդի վրայ է, դլխոյ պտոյտ տուող մանուածոյ չատղով, ուստի քիչեր կ'ուզեն երթալ։ Դահուանէն մաս մը պատած է ցանկով չաքարի եղէգն, քաղցր դեղանախնձորոյ, պանանասի եւ ուրիշ անկոց մշակութեան համար, եւ մաս մը եւս թողուած է իբրեւ արօտատեղի 400 ձիոց եւ 50 կովուց համար որ բորոտներուն համար են։

Կառավարութիւնը կու տայ իւրաքանչիւր բորոտի եօթնեակ եօթնեակ բանական պահար, եւ ամէն ամիս աղ, ածուխ, չաքար եւ իւղ, եւ հանդերձի համար տարեկան գումար մը։ Այս գումարն է տարին իբր 1,000 Անգղ. ոսկի. կերակրոյ ծախքն է տարին 3,400 Անգղ. ոսկի. բոլոր ծախքը՝ աւելի քան 8,000 Անգ. ոսկի։ Հոան տարուան ծախքը միանգամայն եղած է 93,000 Անգղ. ոսկի։ Սրդարեւ մեծ գումար է դոր 60,000 քնակիչք կու տան իրենց աղքատ հիւանդներուն համար։

Բորոտներուն տուներն են անդորը, անոնց հաճելի տեղեր չինուած։ Կառավարութիւնն այս չինուածոց համար տուած է 13,200 Անգղ. ոսկի, իսկ հողերուն համար՝ 2,000 Անգղ. ոսկի։ Հիւանդանոցին գաւթին մէջ կան ուրոյն ուրոյն մնակներ այլեւայլ ատիճանի հիւանդաց համար։ Ամենուն իւր յարմար կերակուրը պատրաստ չափով կը տրուի, եւ վայելուչ խնամ կը տարուի հոգաբարձութեան կողմէն։ Համատ բժիշկ մը եւ կինը, ինչպէս նաեւ ուրիշ կերթ եւ բարեբարոյ ամկին մը կը քնակին հիւանդանոցին մէջ։ Իւրաքանչիւր գիւղ ունի երկու եկեղեցի, մին՝ Աւետարանական, Հավայեցւոց, եւ միւսն՝ Հռոմէական կաթոլիկներու, եւ երկոքին կ'ապրին իրարու մօտ բարեկամաբար։ Հիւանդանոցին Աւետարանական երէցը բորոտ չէ, բայց տրուեցաւ հրաման երթալ իւր բորոտ կնոջը հետ, զի յանձն առած էր ամէն վտանգ, քան մնալ սրտառուչ՝ բաժնուելով կողակցէն որուն խոստացած է անխափան սէր։ Այսպէս ուրկանոցին մէջ կը քնակին աւելի քան վաթսուն անձինք, որ թէպէտ բորոտ չեն, ազգական են սակայն բորոտներուն, եւ չեն ուզեր բաժնուիլ անոնցմէ։

Գացի ուրկանոցը երկու Աւետարանական եկեղեցեաց նաւակատեաց օրը։ Իմչ բազմութիւն խռնած էր այն փոքրիկ մատուռներուն մէջ մինչեւ դուռնէն դուրս եւ պատուհաններու մէջ։ Եղծեալ երեսներ, կարկամեալ եւ այտուցեալ կերպարանօք, բժոտ եւ մրթագնեալ աչուըներով, ծայրատեալ ձեռուըներով, պատատեալ սրունիւք, կերկերեալ ձայնիւ։ Բժշկութեան հրաշք չգործուեցաւ, բայց միթէ փո՞քր էր դոր կը տեսնէի։ Այնչափ խնամք այնպիսի թշուառ արարածոց ո՛չ ապաքէն Քրիստոսի Աւետարանին արդիւնքն էր, եւ որո՞նք էին այս խնամը տանողները, ո՛չ ապաքէն այնպիսիներ որ կէս դար առաջ վայրենի կառապաշտ էին։

ԱՅԼԵԻԱՅԼՔ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ԱՆԱՍՈՒՆ ՍՈՎԱԾԻՆ։ Հետեւեալը տեսած է Սաֆըրտէյ Ճըրնըլ օրագրին մէջ։

Հովը կը վչէր արեւելքէն եւ քշուած էինք ծովուն այն կողմը որ ունէր երեսուն ղրկաչափ խորութիւն, եւ առաւօտեան ժամ տասնին ծովային հրէշ մը մարդակերպ տեսանք մեր նաւուն մօտ, անոր ձախակողմեան մօտ ուր կը գտնուէր Մր. Լըմոն։ Սա ձեռքն առաւ երկաթի ճանկ որպէս զի անով վեր քաշէր զայն, բայց նաւապետը, Օլիվըր Մորլին, արգելեց վախնալով թէ գուցէ հրէշը քաշէր զնա ի ծով։ Մր. Լըմոն զարկաւ զայն կռնակէն որպէս զի զարձուներ եւ կարող ըլլար աւելի լաւ դիտել զայն։ Հրէշը երբ զարնուեցաւ, ցուցուց իւր երեսը եւ գոյած էր երկու ձեռուըները բռունցի ձեւով, իբր թէ բարկութիւն ցուցնելով։ Այնուհետեւ պտըտեցաւ նաւուն չուրջը, եւ երբ հասաւ նաւուն յետակողմը, բռնեց ղեկը իւր երկու ձեռուըներով եւ մինչ հարկադրեցանք աճապարել արգելել զայն զի մի գուցէ ջնասէր ղեկը։ Անկէ գնաց նաւուն աջակողմը տակաւին լուղալով մարգուհման։ Երբ հասաւ նաւուն ճակատը, վայրիկ մի նայեցաւ նաւուն ղլուխը գտնուող արձանին վրայ որ էր ի ձեւ գեղանի կնոջ. այնուհետեւ բարձրացաւ ջրին երեսէն վեր իբր թէ ուզելով բռնել արձանը։ Բոլոր նաւորդք կը դիտէին զասնք ամէնը։ Այնուհետեւ դարձեալ եկաւ նա նաւուն ճակատակողմը ուր ցուցուեցաւ անոր մրթնա կոչուած ձուկ մը լարով կախած. բռնեց զայն բայց նորէն թող տուաւ. յետոյ բաւական ետ քաշուելով եկաւ դարձեալ նաւին յետակողմը ուր կրկին բռնեց ղեկը։ Ձիւղ այն վայրկենին նաւապետ Մորլին իւր ձեռքը պատրաստ ունենալով երկաթի ճանկ ուզեց զարնել զայն անձամբ, բայց ճանկին ծայրը կապուած չուանը կապկպուած ըլլալով կարող չեղաւ ի գործ դնել ինչ որ խորհած էր եւ երկաթի ճանկը հաղիւ հազ դպաւ հրէշին որ դարձաւ ցուցնելով երեսն ինչպէս առաջ։ Յետոյ դարձեալ գնաց նաւուն առաջակողմը եւ իւր աչուընէն յառեց նաւուն արձանին վրայ։ Նապաստին երկրորդն ուզեց ճանկը որ զարնէը զայն, բայց վախցաւ թէ գուցէ հրէշն էր ոգի Լա Ֆոֆֆն կոչուած անձին որ անձնասպան եղած էր նաւուն մէջ նախընթաց տարին, եւ նետած էին զնա ծովը նոյն ճամբուն վրայ։ Բաւ համարեցաւ խթել անոր կռնակը երկաթով։ Հրէշն համարձակեցաւ բռնել պարան մը զոր բռնած էին երկու նաւաստիք, եւ որք քաշէին զնա մասամբ լին նաւուն քովէն վեր, բայց դարձեալ լինկաւ ջուրը, եւ այնուհետեւ հեռացաւ իբրեւ նետընկէց մի։ Այնուհետեւ վերստին մօտեցաւ մեզ, չուղղուղ պտրտեցաւ նաւուն չուրջը, եւ յետոյ անհետացաւ եղաւ. յայնմհետէ բնաւ տեսած չենք զայն։ Այս հրէշն ունէր իբր ութ ոտք երկայնութիւն, մորթն էր թխադոյն եւ առանց թեփոյ, բոլոր չարժմունքն էին նման մարդոյ չարժմանց, ունէր աչք համեմատ մեծութեամբ, փոքր բերան եւ տափակ քիթ, յոյժ սպիտակ ակռաներ եւ սեւ մազ. կղակը ծածկուած էր թաւ մօրուքով, քթին ներքեւն

ունէր տեսակ մը ընչացք, ականջներն էին մարդու ականջաց նման, ձեռաց մատներուն մէջտեղ ունէր թեւ ձկան թեւոց նման, ուսնէր նաեւ ոտք բաղուց ոտքերուն պէս։ Միով բանիւ, էր ըստ մեծի մասին բարեձեւ մարդ։

ՇՈՒԵՏԱՑ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ։ Երբ կը ճանապարհորդէ ոք ի Շուէտ, կը տեսնէ ընակչաց վրայ սովորութիւններ որ յատուկ են անոնց։ Շուէտք ընաւորութեամբ են կարի յոյժ հանդարտ եւ չկայ անոնց մէջ յուզմունք կամ աղմուկ. նոքա են լռակաց եւ անձայն ժողովրդեան սորվին կարգի անձինք քնաւ չեն հրեր զիրար կամ զարնուիր իրարու երբ կ'անցնին բազմութեան մէջէ։ Անոնք սովորութիւն ունին այնչափ չաճախ ծուիլ եւ գլխարկ վերցունել որ մարդ կը տիպզուի կամայ ակամայ չատ ծանր չարժիլ, քան որչափ Եւրոպական ուրիշ երկիրներու մէջ, քաղաքավարական ձեւերն ընելու առեն։ Երբ երկաթուղւոյ կառախումբ մը ճամբայ կ'ելլէ կայարանէն եւ կամ չոգենաւ մը՝ նաւամատոյցէն, բոլոր ի զնին կեցողք կը վերցունեն իրենց գլխարկները եւ կը ծռին խոնարհութիւն կ'ընեն ուղեւորաց, եւ ասոնք եւս նոյն քաղաքավարական ձեւերը վոխադարձաբար կ'ընեն անոնց։ Եթէ խօսիս ստորադրեալ անձի մը հետ փողոցին մէջ, պարտիս վերցունել գլխարկդ։ Աղնուական մը երբ տիկնոջ մը քովէն կ'անցնի սանդղին վրայ պանդոկին մէջ, պարտի ընել նոյն բանը։ Մտնել խանութ կամ դրամատուն առանց գլխարկն հանելու, կը համարուի տգեղ յանցանք ընդդէմ քաղաքավարութեան։ Եթէ մտնես արձարան մը կամ դուրս ելլես անկէ, պարտիս ծռելով խոնարհութիւն ընել բոլոր հոն գտնուողներուն։ Անցորդք որ կը գտնուին Ստոքհոլմի առջեւ նաւարկող փոքր չոգենաւուց մէջ, առանց բացառութեան կը վերցունեն իրենց գլխարկները ուրիշ նաւերու մէջ գտնուողներու որ կ'անցնին անոնց մօտէն։

ՆՈՐ ՀՐԱՆԻՑ ԳՆԴԱԿ։ Անցեալ տարի տեղի ունեցաւ հրալից գնդակաց փորձ մը Միացեալ Նահանգաց Տերակուտի պատերազմական յանձնախմբին հակողութեան ներքեւ, Փոթոմաք գետոյն ափանց վրայ Վոշինկթընի մօտ։ Այն կողման քաղաքաց կառավարիչք չհամանեցան թոյլ տալ ընել այն փորձերն Ուոշինկթընի սահմանաց մերձակաները, վասն զի քանի մը օր առաջ այդպիսի փորձէ մը վնասներ յառաջ եկած էին նաւարանին սահմանները։ Արձակուեցան չորս գնդակ վեց մառնաչափ տրամագծիւ որոց իւրաքանչիւրը կը պարունակէր 4 քաշ պայթուցիկ նիւթ Նայթօ Գլըրին կոչուած, որուն մէջ կը գտնուէր լինսուն եւ հինգ առ հարիւր զուտ Նայթօ կլիսերին։ Նպատակը՝ առ որ ուղղեցին գնդակները, գետոյն հարաւային ափանց վրայ էր միակտուր ապառաժ իբր 1 քիլոմէթր հեռի եւ ուղղաբերձ։ Առաջին գնդակը ընդհարեցաւ ուղղաբերձ ժայռին արեւելեան չրթանց մօտ եւ պայթեցաւ չափչափելով անոր երեսը իբր վաթսուն ոտք լայնութեամբ եւ հանելով տնկէ քանի մը հազար քաշ փըխրեալ բեկորներ որ նետուեցան հարիւրաւոր կանգուններով հեռի՝ գետէն դէպ ի վեր եւ դէպ ի վար։ Երկրորդ գնդակը ընդհարեցաւ ապառաժին գրեթէ կեդրոնին, եւ պայթեցաւ ինչպէս առաջ։ Բացաւ խոռոչ մը ապառաժին վրայ իբր քսան եւ հինգ ոտք տրամագծիւ եւ փորեց փոս մը իբր վեց ոտք խորութեամբ։ Ապառաժին բեկորներէն ոմանք, որոց իւրաքանչիւրը կը կշռէր աւելի քան 4 քաշ, կէս մղոն հեռին նետուեցան մինչեւ ջրանցին միւս կողմը եւ հասան ադարակի մը մօտ։ Միւս գնդակք եւս նմանօրինակ արդիւնք ունեցան։ Մեծ բազմութիւն ժողովրդեան խռնուել էին գնուել հրալից գնդակաց այս փորձը, որոց մէջ բաց ի Միացեալ Նահանգաց զինուորական եւ ծովային սպայից կը գտնուէին նաեւ ոչ սակաւ Գերմանացի, Գաղիացի եւ Իտալացի զինուորական եւ ծովային ստորակարգ պաշտօնատարք եւ Ռուսական դեսպանն՝ ամբամբ։ Այս փորձը համարուեցաւ յաջող ըստ ամենայնի, եւ իբրեւ վճռական ապացոյց թէ վեց մառնաչափ տրամագիծ ունեցող հրալից գնդակներ ունին ահաւոր զօրութիւն։

Ըստ բանից Նէ- Եոր Հէրալտի թղթակցին, օտար աէրութեանց ներկայացուցիչք, որ հոն կը գտնուէին երբ փորձն եղաւ, չատ հաճոյք զգային անկէ, եւ իմանալով Ռուսական դեսպանը եւ Գերմանական դեսպանին զինուորական կցորդը, որք չատ ծանօթութիւններ նչանակեցին այն փորձին նկատմամբ։ Զինուորական եւ ծովային իրաց փորձառու անձանց ոմանք որ ներկայ էին հոն, յայտնեցին սակայն թղաւփարը թէ արձակուած այն գնդակներէն որեւիցէ մին կրնար իսպառ խորտակել ծովուն վրայ գտնուող հասարակ նաւ մը, եւ ծանրապէս վնասել զօրաւորագոյն զրահաւորը։ Այս երկու փորձերը կը թուին վստահացուցանել թէ ըստ ամենայնի այնչափ ապահով է արձակել թնդանօթներէ Նայթօ ճելըթինով լցուած գնդակներ, որչափ հասարակ գնդակներն որոց մէջ կը լցուի վառօդ։

«ԻՄ ՀԱՄՈԶՈՒՄՍ»

«Դէպքեր ըն օրենք բերէ է, երբ
ոչ ջոջքաթէ պայ ըսա օրինէ։
Ա. ՏԻՄ. Ա. 7, 8։

Փոթորկի առաւօտ մը ոմն չատապաւ կ'անցներ փողոց մը երթալ իւր գործին, եւ մինչ պատուհաններու փեղկեր կը դղրդէին հովէն, այլ ոք տեսնելով չատապողը եւ խորհելով թէ նա կը խուսափէր վտանգէ՝ սկսեց նորա քովէն վազել։ Առաջինը ճիշդ նոյնը խորհելով միւսին նկատմամբ, ինք եւս սկսեց վազել, եւ սոքա զիրար նախանձի դրդռելով չեզեցան իւրեանց ճանապարհէն, եւ գացին մինչեւ չեզ այնպիսի վայրեր ուր հասնիլ երբէք չէին երազեր։

Համոզման փոթորիկ կայ կրօնական դաշտերու վրայ. չատապող քայլեր կ'երեւին, եւ հարկ ի վերայ լիա եղեալ է տալ ձայն ի վերոյատ, զի մի զուցէ ոմանք աչօք պատրեալ չեզին ուղիղ ճանապարհէն, կամ թողուն իւրեանց գործն ունկն դնել անլիաւոր ձայնից։

Մարդս տեսակ մը համոզումներով կը գործէ միչտ, եւ ըստ որում մարդ ազատ է գործելու, ուրեմն իրեն համար նպաստաւոր են այդ համոզումք, իսկ այլոց չեն ազդեր, ցորչափ չեն մղեր զհամոզեալս ի գործ որ բաղխի այլոց համոզմանց, այն է՝ ըստ այնմ անոնց գործունէութեան։ Հոս կայ կենսական որոշում, եւ դիւրին է տեսնել զայն. այն է՝ Բաժանումնք Համոզման, եւ Հիմունք Համոզման։

Հիմունք են սկզբունք։ Երբ ոչ սկզբունք կ'ըլլայ հիմն ոեւէ համոզմանց, այս քաոսունք կրնան ի միասին ածիլ եւ զօրանալ, չղկել եւ ուղղել զիրար, կուլ տալ կամ զբաղկել զմիմեանս, եւ վերջապէս հանիլ մի եւ նոյն վախճանին։ Բայց երբ եղեւ համոզում կը կենան եղեւ տարբեր սկզբանց վրայ, ոչ քա չեն կարող ունենալ որեւիցէ առնչութիւն. կա՛մ պարտին անջատ ընթանալ եւ հանիլ իւրեանց առանձին նպատակաց, եւ կամ, եթէ բաղխին, կանգնել դէմ հանդիման եւ կռուիլ ցպարտութիւն միոյն. Կալվինեան եւ Հաւատաքննութիւնը, Լուտեր եւ Պապականութիւն, ազատութիւն եւ բռնակալութիւն չեն կարող միաբանիլ. երբ կը թուին միաբանեալ, մին պատրեալ է. աղէտ է վախճանը։

Բազում են օրինակք այս որոշման։ Դուն եւ ես կը վարինք մի կառք։ Մի է ուղին որմէ երթալ կ'որոշենք հանելու մեր օթեւանը. դու համոզուած ես թէ կառքին ասնուց մանեակները դիւրաբեկ պղպատ են, եւ ուստի պարտ է զգոյշ ընթանալ քարանց վրայէն, եւ մերթ վեր իսկ առնուլ կառքը. իսկ ես համոզուած եմ թէ մանեակք են ընտիր կռածոյ, թէ դժուռոց զրուանք չեն կարող զօրել այս կառքին դէմ, եւ թէ պարտ է անվախ մղել զայն յառաջ։ Եւ սակայն կը զիջանիմ քո համոզման (եթէ եղբայրս կը գայթակղի, յաւիտեան չեմ ուտեր միս), եւ բաղմիցս քեզ հետ քրտնաջան կը վերցնեմ անիւ մը վեր, մինչեւ կը բազմանան քարեր, կը դիզուին փորձութիւններ, կը տակոյ կառքը, եւ յայնժամ դու սակաւ ինչ կ'ուղղես համոզումդ։ Իսկ երբ, եղբա՛յր, ո՜ւշ-ոյն նկատմամբ կը տարբերին մեր համոզումք, չունինք այլ ինչ ընելու ի միասին։ Պղպատ կամ երկաթ այլ եւս չեն խնդիր։ Դու պարտիս վարել ես կառքդ եւ ես իմս, եւ երթալ յա՛ կամինք, զի «համոզումք նուիրական են։» Նա եւ՝ կրնաս գալ առ իս անկեղծօրէն յայտնելով բաղձանքդ, եւ եթէ համարիմ թէ կենաց ժամերն թոյլ կու տան ինձ ունկն դնել քեզ, կրնաս չանալ համոզել զիս ընտրել քու ճամբադ. ապա թէ ոչ կ'ընթանամք յառաջ ըստ մեր համոզման։ Այսպէս կ'ըլլայ կենաց ճանապարհին վրայ, ազատութեան դարուս մէջ, Քրիստոնէութեան լուսոյն ներքեւ։

Սրդ՝ Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցին կ'ընդունի միայն զՅիսուս Քրիստոս իբրեւ Փրկիչ մարդկան ի մեզաց, եւ կը հետեւի նորա քայլերուն ի կեանս. ունի իւր նուիրական համոզումներն ի մասին Քրիստոնէական ծէսերու, եւ զանոնք ի կիր արկանելու ձեւերն կը համարի երկրորդական ինչ. կը բազմի Տէրունական ընթրեաց սեղանը, կը մկրտէ իւր մանուկներն եւ կը նուիրէ զանոնք Աստուծոյ ծառայութեան. կ'ուզէ սրբել ընտանիքը, փրկել «աղը,» բարձրացունել մարդկութիւնը։ Եւ այս մեծ գործոյն մէջ սիրով կը միանայ անոնց հետ որ միայն Քրիստոսով փրկութեան «կէտ»ն վրայ հիմնեալ հաւատով հանդերձ, կը սիրեն քալել վարէն՝ Ջրարբի դաշտերէն, կամ վերէն՝ մերկ եւ ժայռուտ բլրոց խիստ ճանապարհէն. կը կարկառէ ասոնց օգնութեան ձեռն, եւ կը խնդրէ նոյնն ի նոցանէ վասն մեծ գործոյն որ աւանդեալ է իւրեանց Տէրոջմէն։ Կը համարի թէ մեծ է գործը եւ կարճ է կեանքը, եւ անմտութիւն է կենալ վիճել ճամբուն վերէն կամ վարէն քալելու վրայ, եւ նոյնն կը խորհին միւսներ, եւ մտնալով ամէն տարբերութիւններ՝ ձեռն կ'արկանեն գաշխարհ Աւետարանելու, հռչակելու Քրիստոսը, այն է՝ խաչը բառնալու օրհնեալ գործին։

Սրդ՝ կու գայ յաւուր միում Քրիստոսի աչակերտ կամ Գամպէլեան կոչեցեալ միսիոնարը, եւ արտասուօք կը յայտարարէ մեզ թէ ողջոյն Աւետարանական աշխարհը մո-

լորեալ է՝ զի չէ մկրտեալ ընկղմամբ։ Ստուգիւ յարդելի է նորա անկեղծութիւնը. եւ իակոն զիտենք թէ հանդէպ նորա նուիրական համոզման՝ կը մնայ մեզ միայն դառնալ մեր գործոյն, համաձեւով զնա ոք որ ճիւղերն կ'ընէ արմատ, եւ ջուրն հոգի, ըստ մերհամոզման, եւ ջանալ ուղղել մեր ժողովրդեան ուշադրութիւնը եւ հոգւոյ ձգտումներն դէպ ի չափն հասակի օրհնեալ Քրիստոսի լիութեան. զի օրն կը տարաժամի, եւ պարտինք ծախսու առնուլ ժամանակը։ Նա պարտի երթալ իւր ճամբան եւ մենք՝ մերն։

Եւ այժմ կու գայ Մկրտական կոչեցեալ միսիոնար ոք գործել մեր ազգին եւ երկրին մէջ։ Ընդարձակ է դաշտը, եւ ոչ ուրեք կայ աւելի կարօտութիւն մարդկութիւնը Աւետարանով բարձրացնելու վեհ գործոյն քան ատ։ Եւ ըստ որում Մկրտական յարանուանութիւնը է Աւետարանական Քրիստոնեայ, եւ կը ճանաչէ զայլ բաժանմունս այս մարմնոյն իւրայ միոյ հիման որ է Քրիստոս, Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցին կրնար միայն բարի յաջողութիւն մաղթել նմա իբր աշխատակից, եւ գործել, ուր հարկ ըլլայ, ձեռն ի ձեռին։

Բայց ահա հոս կը զարնուին եւ կ'ելնեն այսօր կառքին անիւները։ Զի երբ Մկրտական կոչեցեալն կ'առնու զայդ ձեռն, կը մոռնայ գործն որ առաջադրեալ էր, կը տանի ղքեզ ի բաց, եթէ երթաս, եւ նստեալ առ եզեր աւազանի, կ'ընէ ջեղ աշակերտ, եւ կու տայ քեզ մի նոր դաս մանրացուցական եւ լեզուաբանական Աստուածաբանութեան, որոյ վախճանն գտնելու համար՝ եւ որոշելու համար հազար այլ չափս եւ քանակս որք կու գան ի հանդէս մեծի քննութեանն, պարտ է աշխատիլ ցկատարած աշխարհի,—եւ ո՛ւր կը մնայ, եղբա՛յր, Եկեղեցւոյն մեծ գործը՝ երթալ տարողել «Աւետարանը բոլոր ստեղծուածներուն։» Բաւ չիմէն երբէք պարապանաց ակնարկ իսկ ընել այլոց համոզմանց մասին, թէպէտ չեմ կարող չգթալ զանպիսիս որք չգիտեն որոշել ամբողջը մասերէն, բունը ճիւղերէն. բայց պա՞տ կ'ուզեմ պարզել եւ յատակ ըմբռնել.—Ի՞նչ կ'ըսէ Մկրտական անուանով եկողն երբ կու գայ ինչ եւ իցէ Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյս։ Ի՞նչ ենք մենք որ կը կցենք զձեռս. գործակի՞ցք թէ ուսուցիչ եւ ուսանող. եղբա՞րք թէ ախոյեանք։ Այս բոլոր փաստեր եւ հակա-փաստեր որ կու գան ի հանդէս մի նոր տեսարան՝ ունին անչուշտ վախճան ուր կը յանգին։ Հայաստանեայց Աւետ. Եկեղեցին մոլորեա՞լ է կամ ոչ։ Չկայ միջին ճամբայ. եւ թէ չէ՝ մոլորեալ, ուրեմն է «քոյր Աւետ. եւ կեղեցի,» որպէս կը ճանաչէ Աւետարանական աշխարհը յորում են Անգղիոյ Մկրտականք եւ Սկովտիոյ սակաւաթիւ Մկրտական եկեղեցիք, եւ ուրեմն չկայ տեղի մանկանց մկրտութեան այս մեծագոչ պայքարին որ ենք ած է առաջին ձայնն նոր վիճդին, եւ է զեղծում յարանուանութեանց ներդաշնակ գործունէութեան՝ առ որ կը ձգտի համայն Աւետ. աշխարհը։ Իսկ եթէ է՛ մոլորեալ պարտ է ըսել զայդ անվախ եւ զատել դիւաւոր եւ ղոյս, զի չիք լոյս խաւարախառն, եւ զի վարել այլ կերպ է զեղծում ընդդէմ համոզման իսկ։

Այո՛, մենք կը մկրտինք զմանկունս եւ կը նկատենք զմկրտութիւն այն աչօք որ համոզուած ենք նկատել, եւ կ'ուզենք այժմ զարդանալ եւ զօրանալ՝ որպէս Անգղիոյ Սկովտիոյ եւ Ամերիկայի Աւետարանական եկեղեցիք եւ անոնց մեծ առաքելութիւնք կարողացած են ամէն եւ զօրանալ կրկնով նոյն համոզումներն։ Եւ նա որ կու գայ առ մեզ եւ կ'առաջարկէ մեր Միութեանց եւ եկեղեցեաց՝ եղբայրական յարաբերութիւն, պարտի ճանաչել կամ ոչ ճանաչել մեր իսկական դիրքը զոր աշխարհ կ'ընդունի։ Բայց ընել ոչ մին եւ ոչ միւսն,—եղբայրակցիլ եւ աշակերտել, գործակցիլ եւ հարուածել, մանել եկեղեցեաց կառքը եւ ջանալ վարել զանոնք ի բաց առաջադրեալ նպատակէն, է ընթացք ո՛չ Աւետարանական եւ ո՛չ Մկրտական, այլ է նոր իմն միսիոնարութիւն որ գալով ՝ԷՐԵ Աւետարանական՝ կը քարոզէ նոր Աւետարան ընկղման պարտականութեան, եւ կը ձգտի տալ հաւատալ թէ՝ վերատին պիտի Աւետարանէ զԱւետարանական եկեղեցին եւ առաքելութիւնս համայն աշխարհի, միթենալով զանոնք ի ջուր ողջ բովանդակ։ Այդ կ'ըլլայ նենգաւ քանդել զվաղեմի սահմանս յարանուանութեանց, տալ համարել զանոնք մոլորեալ, եւ պարզապէս բերել ի հանդէս նոր իմն մոլորութիւն ընկղման։

Եւ զրեցի այս տողեր իբրեւ ազդ եկեղեցեաց եւ եղբայրութեանց Հայաստանեայց Աւետարանական Մարմնոյն, որ միտ դնեն խնամով որոշել զսահմանս եղբայրական յարաբերութեան եւ աշակերտութեան, զի չփոթել զանոնք կը նշանակէ աւերումն։ Հոս կը բացատրուի Օրհնեալ Քիւսեալի խօսքը, որ յաւիտեան կը մնայ. «Նա որ մեզ հակառակ չէ, մեր կողմն է,» ի վերայ հիմնական կենսաւէտ սկզբան, ի՛նչ եւ ըլլան իւր համոզումներ ուրիշ մասամբ. եւ «Նա որ իմ հետս չէ,» կենսական սկզբան վրայ, ինչ եւ ընէ եւ խօսի՝ «ինձ հակառակ է։»

Այս «է»ն եւ «չէ»ն են հիմունք որոց վրայ կը կանգնի մեր մեծ Աստուծոյ տիեզերքը. եւ ես որ մի նուիրական ժամու մէջ ուխտեցի խոտել, արհամարհել, եւ ընդ ոտիւք կոխոտել ամէն ինչ որ կու գայ եղծանել այս որոշումն ի մէջ «է»ին եւ «չէ»ին, կամ կերպիւ իւիք քօղարկել զայդ նուիրական սահմանագլուխ որ կը բաժնէ զուղիղն եւ զթիւր, չեմ խորշիլ ընելէ այս ազդ որ որոշ պարզուին դրօչք սկզբանց։

Իսկ երբ խնդիրն գայ մեզ իւր անկեղծ դիմօք եւ Գամպելեան կամ այլ հագուստով, ունինք մի միայն անկեղծ պատասխան. «Մենք կը քարոզենք զՔիստոս Քրիստոս եւ զնա խաչեալ,» ամենայն յամենայնի, եւ չենք համարիր թէ աշխարհ ի մեզայ փրկելու միջոցն է բերել Աւետարան ընկղման, «Քարոզել զՔիստոս Քրիստոս եւ զնա ի ջուր իջեալ.» եւ ուսոի չէ մեզ արդարացի թողուլ մեր մեծ գործը եւ քննել զհարցս եւ պատճառս միոյ երկրորդական վարդապետութեան։

Մենք ունինք մեծ գործ կազմակերպելու մեր եկեղեցին եւ բովանդակ ժողովուրդը. բարւոք դաստիարակելու մեր երիտասարդներ ի վեհ գործն պաշտօնէութեան, եւ ի ձեռս բերելու Հայութեան հոգեւոր վերակենդանութիւնը՝ ի կատարեալ բարօրութիւն Ազգին եւ ի փառս մեր Աստուծոյն։ Այս է մեր կոչումն. փոյթ չէ թէ ո՛րչափ կայ յոյս յաջողութեան։ Ուրք նային մարմնոյ աչքով կ'ըլլան յոռետես. նայիլ հաւատով անդր քան զնեներկայն, կալ յաղօթս, գործել յուսով եւ աշխուժիւ՝ վայել է որդւոց Աստուծոյ։ Եւ, ո՜հ, ո՛րչափ օրհնեալ եւ երանաւէտ պիտի ըլլայ այն ապագան որ այսու պիտի գայ մեր սիրելեալ Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյն, եւ որոյ արշալոյսն ցնծութեամբ աւետել կը սպասէ ակնկառոյց՝

ԴԼՏՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ ԵՒ ՈՐՈՇՈՒՄԸ, ԵՒ «ՄԱՍԻՍ»Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Այս միմեանց հակառակ երկու գրուածքն թէ ներկայ եւ թէ ապագայ Հայուն համար կարդալու եւ քննելու արժան գրուածներ են։ Մին իբրեւ համբակ աշակերտ բան կը չարադրէ, իսկ միւսն իբրեւ հմուտ ուսուցիչ կ'ուղղէ եւ կը սրբագրէ։

Կրօնականը իբրեւ անփորձ աշխարհական կը ձեռնարկէ ազգաւեր գործի, միւսը իբրեւ արհուն տեսուչ եւ իբրեւ բազմափորձ կաթուղիկոս ետ կը կոչէ նորա վնասակար ձեռնարկն։

Մին անցեալէն մեծ եւ անմոռանալի դաս առած է, իսկ միւսը անցեալն վրայ բան չգիտէ։ Մին զսուրբ կրօնքն մի՛ջոց կ'ընէ ուրիշը հալածելու եւ նորա օրական պարէնը կարելու, որպէս զի անօթութեամբ չմեռնուի, եւ այնուհետեւ սկսի մտածել թէ Քրիստոնեայ կրօնքն մարդուս վրայ չարիք բերելու զրութիւն է, իսկ Մ՚ասիս մէջ կը մոնէ ցուցնելու թէ պատկառելի ժողովոյն վճիռները ոչ թէ Քրիստոնէական սրտէ այլ քաղաքական ներշնչումէ յառաջ եկած արդիւնք են։

Հոգեւոր Հարք քանի որ կրօնական ժողովոյ խորհրդին մէջն են զանհատաւոր եւ զանազաչխարս սուրբ Հաղորդութեան կը հրաւիրեն մեծ սպառնալիքով, բայց երբ սուրբ Եկեղեցւոյ բեմին վրայ կայնած են՝ բարձրաձայն կը գոչեն «Մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից եւ թերահաւատից մերձեսցի յԱստուածային խորհուրդ,» ոչ թէ միայն մերձեսցի, այլ մինչեւ անգամ սուրբ Տաճարէն ալ դուրս կը հանեն «եւ որք ոչ էք կարողք հաղորդիլ յԱստուածային խորհրդոյս առ դրունս եղէք եւ աղօթեցէք»։

Ըստ օրինաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ՝ պատկառելի սուրբ ժողովն զանհաւատ եւ ղեկղեքական ուսուցիչս եւ աշակերտս ոչ թէ պատարագին ներկայ գտնուելու սէտք էր հրաւիրել, այլ խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան։ Խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան հրաւէրը մէկու մը ապրուստի թոշակը կտրելու սպառնալիքով չըլլար, եւ ոչ հաւատարիմ պաշտօնեայք այնպէս ըրին։ Սոքա երբեմն աղաչելով եւ թախանձելով եւ երբեմն անոնց մեղաւոր վիճակին վրայ լալով եւ արտասուելով, ինչպէս Սամուէլ Սաւուղին համար սուգ ըրաւ, Քրիստոս Երուսաղեմայ մեղաւորներուն համար լացաւ, եւ Պօղոս Կորնթոսի յանցաւորներուն համար սուգի մտաւ։

Ըստ օրինաց Եկեղեցւոյ՝ մեղք կայ որուն ապաշխարութիւնը ամիսներով է, եւ մեղք կայ որ տարիներով է անոր ապաշխարութիւնը։ Գանի որ մեղաւորը լրացուցած չէ իւր վրայ դրուած ապաշխարութիւնը՝ մերժուած է պատարագի ներկայութենէն, եւ յետ լրման իսկ չէ կարող հաղորդիլ մինչեւ որ հովիւը զանիկա չբերէ եկեղեցւոյ դուռը ուր որ սակաւ ինչ կարգալէն զինի զանիկա ներս եկեղեցին բերէ՝ փիլոն անոր վրայ ձգէ եւ ապաշխարութենէ արձակելու կարգը հոն կատարէ. քանի որ այս եղած չէ՝ ժողովոյ կանոնն հակառակ է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ օրէնքին, եւ ուստի ուսուցիչք եւ աշակերտք արտօնութիւն եւ հրաման չունին Եկեղեցիէն որ հաղորդուին Քրիստոսի մարմնէն եւ արիւնէն։

Կրօնական ժողովն կ'ուզէ աս վարձով ճանչնալ եւ գիտնալ թէ որո՛նք են անհաւատ եւ Հոգեւոր ուսուցիչք. եթէ անհաւատն եւ Հոգեւորականն կրնան փիլոնի եւ վեղարի ներքեւ մտնել ու պատարագ մատուցանել՝ ապա կրնան նաեւ զալ պատարագի առջեւ եւ ընդունել իբրեւ հաղորդուղ անդամներ։

Կրօնական ժողովոյ բոնի միջոցներով անհաւատութեան գաղափարն առաւել կը ճարակի ուսումնականաց մէջ, բայց երբ աղաչանքով եւ արտասուքով կը բանայ անոնց Աստուծոյ խօսքին միտքը՝ կը կակուղնան անոնց սիրտեր, եւ անհաւատութիւնը կը պակսի ու Հոգեւորականութիւնը կը հաշտուի կղերին հետ։

Ս. Դ.

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Փետր. 8, ըստ Յուն., և Փետր. 20, ըստ Լատ. 1886

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՔ Ի ԼՈՆԴՈՆ

Լընդոնի Թայմսի մէկ թուոյն մէջ կը գտնենք պատմութիւն խռովութեանց որ ծագեցան ի Լոնտոն անցեալ չաբթու, որ կրնար առաւել քան լեցնել մեր ամբողջ թերթը։ Բազում տարիներէ ի վեր այսչափ ծանրակչիռ խռովութիւն տեսնուած չէր Անգղիոյ մայրաքաղաքին մէջ — թերեւս գարուս սկիզբէն ի վեր։ Յամին 1848 եղաւ «Չարթիսթ» խռովութիւնը զոր յարուցին այնպիսիք որ կը պահանջէին ընդհանուր իրաւունք քուէարկութեան, եւ այդ թուականէն մի քանի տարի առաջ եղան «Հայի Խռովութիւնք,» վասն զի աղքատ ժողովուրդը ցորենի բարձր գնոյն պատճառաւ կը տառապէր։ Այս երկու դիպաց մէջ գժուարութիւնը գուշակուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը չուտ ցրուեց խռովարարները։ Սակայն անցեալ չաբթուան խռովութիւնը անակնկալ էր, եւ ոստիկանութիւնը անպատրաստ էր զայն արգելելու։

Խռովութեան պատճառը, որպէս յիշեցինք անցեալ չաբթու, էր նուազութիւն գործոց եւ անոր ծագած տառապանքն գործաւոր դասուց։ Ցոյժ մեծ բազմութիւն, 15,000է 20,000 անձինք, ժողովեցան Թրաֆալկար հրապարակը Փետր. 8ին։ Առնցմէ բազումք էին պատուաւոր գործաւորք որ իւրեանց ներկայ գժուարութենէն ազատուելու միջոց մը կը խնդրէին, բայց անոնց հետ խառն կային բազում ընկերվարականք եւ հարիւրաւոր անձինք որոց արհեստն է գողութիւն։ Եղան առնախօսութիւնք, — մի քանին յոյժ գրգռիչ ոճով, — յորս երեսփոխանական ժողովոյ անդամք, կալուածատէրք, գործարանատէրք՝ կը ներկայացուէին իբր անձինք «զորս կախել մեղք է, վասն զի ընտիր չուտն կը վատնուի։» Գործաւորաց յորդոր կը կարգացուէր որ եթէ խաղաղական միջոցներով չկարենան ի ձեռս բերել իւրեանց իրաւունքը, դիմեն յեղափոխութեան վասն այդ իրաւանց։

Ա.յս տեսակ ճարտասանութեամբ վառուած, ամբոխը ելաւ ճամբայ անցնելու Լոնտոնի Ուէսթ Էնտ (արեւմտեան ծայր) մասէն ուր քաղաքին հարստագոյն ժողովուրդը կը բնակի։ Բաղաքին այս մասը երկու ժամ մնաց ի ձեռս ամբոխին։ Կառքերու ընթացքը արգելելով պատուհանները ջախջախեցին, եւ ճամբորդաց արժէքաւոր ինչքը կողոպտեցին։ Մի քանի հարուստ ակումբներու առնց պատուհանները կոտրեցին, եւ բոլոր ճամբուն վրայ ընդհանուր աւերում գործեցին եւ խանութները կողոպտեցին։ Վնասուց գումարը ըստուած չէ, բայց մի քանի հարիւր հազար ոսկի ըլլալու է։ Ակնատեսաւ մը միայն 4,000 Անգղ. ոսկւոյ կորուստ ունեցած է, եւ անպատրաստ ուրիշ բազումք նոյնպէս վնաս կրած են։

Վախ կը զգացուէր թէ խռովութիւնք պիտի կրկնուին, բայց ամբոխը այժմ պիտի գտնէ որ թէ ոստիկանութիւնը եւ թէ զինուորք զինեալ են անոնց դէմ։ Մեծ զայրոյթ կը զգացուի ընդդէմ առաջնորդաց սոյն խռովութեանց, եւ կը սպասենք լսել թէ ձերբակալուած են։ Անգղիացիք կը պարծին թէ սիրող են խօսելու ազատութեան, բայց երբ մարդ մը կը գոչէ ամբոխին թէ «երբ տանք ձայն ոսք երնեկու, միացէք մեզ հետ», եւ երբ ուրիշ մը կը յայտարարէ թէ կարելի է կրկնել զարհուրելիս Գաղիական յեղափոխութեան, սոցա պատշաճ տեղն է բանտի որմերէն ներս։

Իսկ ի մասին գործաւոր դասուն տառապանաց բարձման, Լընդոնի Թայմս կը կարծէ թէ կարելի է ընել զայս՝ մասամբ մարդասիրական նուէր տալով այնպիսի կերպիւ որ մուրացկանութեան չվարժուին կարօտեալք, մասամբ եւս՝ հանրային շինութիւններու ձեռնարկելով, եւ մանաւանդ՝ խոհեմութեամբ կազմելով գաղթականութիւններ։

Անգղիոյ իշխանութեան ներքեւ եղող երկրաց միոյն կամ միւսին մէջ կայ առատ տեղ ուր ամենեքին կրնան հանգստութեամբ ապրիլ։ Գալով մարդասիրական նուէրներու, որուած գումարը անտարակոյս պիտի ըլլայ չոյժ նուազ, զայրութին պատճառաւ որ կը ղգացուի ընդդէմ խռովարարաց։ Այնուհետեւ գործաւորք ի ժողով գումարելով բողոքած են ընդդէմ Ընկերվարականաց գործերուն, եւ կ'ըսուի թէ Թրաֆալկար հրապարակը ժողովեալ բազմութենէն միայն 1,000էն 2,000 անձինք մասն ունեցան խռովութեանց մէջ, եւ սակայն, որպէս յաճախ կը պատահի, անմեղք կը կրեն վնաս յանցաւորաց հետ։

Լոնտոնի խռովութիւնը ցաւալի տպաւորութիւն յառաջ բերած է ի Փարիզ։ Սնդ կը կարծուի թէ այս խռովութեան մէջ մատ ունէր Միջազգային Յեղափոխական ընկերութիւնը որ ունի ճիւղեր Եւրոպայի բոլոր քաղաքաց մէջ, եւ եթէ նման խռովութիւնք չարուցուին ի Փարիզ, երկիւղալի աստիճան կը տարածուին։ Հին օրէնքը չատ չյարգուիր, եւ կը վախցուի թէ իշխանութիւնք չեն համարձակիր դիմել բուռն միջոցներու՝ խռովութիւն մը զսպելու համար։ Ընկերվարական գաղափարաց ազդուն ի Փարիզ՝ յայտնուեցաւ ընտրութեան մը առթիւ որ եղաւ Փետր. 7ին, Քաղաքային ժողովոյ անդամներ կարգելու համար։ Ներընտիր լինն անդամոց ութն ընկերվարական էին։ Քան զայս իսկ յառեդոյն երեւոյթ է այս իրողութիւն թէ՝ երկու երեսփոխանք որ Ազգային խորհրդարանին մէջ Փարիզի ներկայացուցիչք են, Ընկերվարական ժողովոյ մը մէջ խօսելով արտայայտած են Մ. Վաթրէյնի սպանութեան ի Տէգազվիլ, որոյ մասին գրեցինք անցեալ չաբթու։

Այս աղբիւրէն ծագող վտանգն արգելելու համար հարկ է մի աշխարհավարութիւն որ մինչ խստիւ կը զսպէ օրինաց հակառակ ամէն ցոյց, զգուշութեամբ ի նկատի կ'առնու գործաւոր դասուն ամէն իրաւացի գանգատն եւ ի գործ կը դնէ արդարութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Պիզմարգ Իշխան, կամ լաւ եւս՝ Բրուսիոյ երկրագործութեան նախարարը գործելով ընդ հրահանգօք Իշխանին, ներկայացուցած է Բրուսիոյ խորհրդարանին մի «Ծրագիր վասն զարգացման Գերմանական գաղթականութեանց Յարեւմտեան Բրուսիա եւ Բոզէն։» Ծրագիրը կը դնէ 100,000,000 մարկ (5,500,000 ոսկի) սոյն գաւառաց մէջ կալուածներ գնելու համար երբ կը հանուին ի վաճառ, եւ Գերմանացի գաղթականները հոն փոխադրելու համար։ Կառավարութիւնը պիտի ցուցնէ հողեր որ երկրագործք վարձեն կամ գնեն, եւ այսու ի ձեռս բերուած դրամն վերոյիշեալ ծախուց յատկացեալ գումարին վրայ պիտի բարդուի։ Գերմանացի ամուրի գաղթականք պարտին խոստանալ թէ պիտի առնուն Գերմանացի կին։ Սա այժմ Պիզմարգ Իշխան պիտի չատանայ այս ծրագրով, բայց եթէ այս անբաւական ըլլայ արգելել զոր ինչ նա կը կոչէ «լեհացումն» յիշեալ գաւառաց, պիտի ստիպէ հարուստ լեհացի ազնուականներն ծախել իւրեանց հողերը որ ազարակներու բաժնուին Գերմանացի հողագործաց համար։

— Զօր. Հանդոք, մին գլխաւոր Հիւսիսային զօրավարաց Ամերիկայի ներքին պատերազմին մէջ, որ եւ էր ընտրելի նախագահութեան յամին 1880, մեռած է։

— Դաստիարակութեան հարկադրիչ օրինօք որ հաստատուեցաւ ի Գաղիա յամին 1882, կղերական դաստիարակութիւնը վերցաւ, բայց, ըստ որում գժուար էր ուսուցիչներ գտնել, անհրաժեշտ չէր իսկոյն արձակել բոլոր վանականներն եւ մայրապետներն ուսուցչութեան պաշտօնէն, այսու հանգամանքով թէ անոնց տեղ տակաւ աշխարհական ուսուցիչներ պիտի դրուէին։ Բայց Գաղիոյ իբր $^1/_4$ մասին մէջ դեռ այդպիսի քայլ առնուած չէ։ Ներկայիս այժմ քուէարկած է որոշում մը որ կը հրամայէ իսկոյն կատարել վերոյիշեալ փոփոխութիւնը։ Եթէ Երեսփոխանական ժողովը արդէն վճռեր ցուցած չէ սոյն որոշումը, անտարակոյս պիտի տայ իր հաւանութիւնը ընդհուպ, ըստ որում աւելի որոշապէս հակառակ է կղերականաց քան ներկայիս։

— Աւստրիական խորհրդարանի Գերմանական ակումբը վերջապէս որոշեց չդրկել առ Պիզմարգ իշխան չնորհաւորութեան գիրն նորա հակա-լեհական աշխարհավարութեան համար, թէպէտ գիրը պատրաստուած եւ տպագրուած էր։ Աւստրոյ-Գերմանական ակումբը որ մի այլ կազմակերպութիւն է եւ կը բաղկանայ Ազատական կուսակցութեան չափաւոր անդամներէն, պարսաւած է սոյն գիրը, եւ այս խնդիրը յուզում յարուցած է ի Վիէննա։ Անդ կը զգացուի թէ Պիզմարգ իշխանին աշխարհավարութիւնը չարագուշակ է վասն Աւստրիոյ։ Իշխանը կը բողոքէ ըսելով թէ Գերմանիոյ յարաբերութիւնք ընդ Աւստրիոյ պիտի չվրդովին, բայց մինչ Գերմանիա եւ Ռուսիա կը միաբանին ի մի անգութ աշխարհավարութիւն ընդդէմ Լեհացւոց, Աւստրիոյ պիտի չվրդովին, բայց մինչ Գերմանիա եւ Ռուսիա կը միաբանին ի մի անգութ աշխարհավարութիւն ընդդէմ Լեհացւոց, Աւստրիոյ Լեհացիք կը վայելեն կատարեալ ազատութիւն, եւ ակնկալելի է թէ միւս պետութիւնք պիտի գանգատին այս մասին։ Վերջերս տրուած արքունական պարահանդիսի մը մէջ Աւստրիոյ կայսրը եւ կայսրուհին յայտնի համակրանք ցուցուցին իւրեանց Լեհացի հիւրերուն։

— Լորտ եւ Տիկին Տըֆրին հասան Բանկունի, ատորին Պիրմա, Փետր. 6ին, եւ նշանաւոր պատուով ընդունուեցան։ Բաղաքը չքեղապէս զարդարուած էր, եւ անոնց ճամբուն վրայ զարդարուն կամարներ կառուցուած էին Բանկունի այլեւայլ ազգայնութեանց կողմանէ։ Երկու օր ի Բանկուն մնալէ ետեւ խումբը ճամբայ ելաւ երթալ ի Մանտալէ, ուր կ'ակնկալուէր թէ պիտի հասնէին առաւոտ 11 ին։ Լորտ Տըֆրին կը յուսայ դառնալ Կալկաթայ ի սկզբան Մարտի, բայց եթէ գաւառին իրաց վիճակն պահանջէ, պիտի մնայ աւելի երկար միջոց մը ի Մանտալէ։ Նմա ընկերացած է Սըր Ֆրէտերիք Բոպըրթս, Ընդհ.-հրամանատար Բրիտանական զօրաց, որ Լորտ Տըֆրինի մեկնելէն ետեւ ժամանակ մը պիտի մնայ քննելու վերին Պիրմայի պատերազմական դիրքերը։ Երկիրը տակաւ սկսած է խաղաղիլ թէպէտ կան տեղեր որ դեռ կը վրդովին ի ձեռն յեղափոխականաց։

— Մորմոնաց դէմ հաստատեալ խիստ օրէնք ի մէացեալ նահանգս արգելք եղած են

Մորմոն գործակատարայ յայտնութեան յետոյ ուր նոքա կ'աշխատին գտնել հետեւողներ։

Դարձեալ չանքեր եղած են արգելք զգինացիս Միացեալ Նահանգաց հիւսիսային արեւելեան կողմէն, եւ զօրք կոչուած են զանոնք պաշտպանելու համար։ Ի Սեպտեմբեր զօրաց վրայ յարձակումի եղաւ եւ ամիսներեցան կրակ ընել յարձակողաց վրայ։ Մէկ մարդ սպաննուեցաւ եւ բաղումք վիրաւորեցան։

— Ռուսիոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Իվանոֆ անուն նշանաւոր Ոչնչականը որ մօտերս համարձակած է գտնել Գաղիացիները Սբ. Բեդրսպուրկ։ Ռուսական կառավարութեան լրտեսք ի Փարիզ երկար ատենէ ի վեր դիտած են նորա չարժումներն։ Ոստիկանութեան տեղակալը որ յայտնած է ի յանդ հանել սոյն ձերբակալութիւնը ընդունած է չքանչան մը եւ 3,000 րուբլի։

— Ըստ տեղեկագրոյն զոր Սերվիոյ պատերազմական նախարարը հաղորդած է Միլան թագաւորին, Սերվիոյ բանակին առաջին եւ երկրորդ զօրաբաժինք ունին 158,000 մարդ։ Երրորդ զօրաբաժնի համախմբումն, որ կը հասկընանք թէ հրամայուած է, սիտի բարձրացունէ համագումարը 210,000ի։

— Տանիմարքացի նաւապետ մը, որ կը թուի թէ Դերմանական ծառայութեան մէջ կը գտնուի, դատապարտուած է 12 տարուան բանտարկութեան, վասն զի վաճառած է Դերմանական ամրութեանց յատակագիծներ Գաղիոյ կառավարութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ուշադրութիւն դրաւող երեք պէսաւոր կէտեր կան այժմ խնդրոյն մէջ որ ծագեցաւ Րումելիական յեղափոխութեամբ անցեալ Սեպտեմբերին. ասոնք են՝ Խաղաղութեան բանակցութիւնք, Տէրութեանց դիրքն հանդէպ Թուրքոյ-Պուլղարական կարգադրութեանց, եւ Յունաստանի ընթացքը։

Չունինք պաշտօնական տեղեկութիւն ի մասին խաղաղութեան բանակցութեանց ընթացքին, բայց Օբզեռվատէր կ'իմանայ թէ ցարդ որոշուած է միայն յառաջաբանին ձեւը, եւ այս թէ Պուլղարոյ-Սերվիական սահմանագլուխը պիտի մնայ որպէս հաստատուեցաւ Պերլինի դաշնագրով։ Ցեւոյ խնդրոյ ենթարկուած է պատերազմի տուգանքի խնդիրը, բայց կը թուի թէ այս մասին համաձայնութիւն չէ գոյացած։ Պուքրէչէ հասած վերջին լուրը կ'ըսէ թէ Աւստրօ-Հունգարիոյ պաշտօնական նիստն ընդմիջեալ է մինչեւ Բ. Դուռը որոշէ իւր պահանջներն եւ ներկայացունէ զանոնք տէրութեանց լիազօր ներկայացուցչաց, յայտնելով թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան դիմողութիւն ընել պատրաստ կը զգայ։ Եթէ ստոյգ է որպէս կ'ըսուի թէ տէրութիւնք յորդորած են զբ. Դուռը յոյժ չպնդել վասն պատերազմի տուգանաց, դիւժուար պիտի ըլլայ համոզել զՍերվիա որ հաստուցանէ զայն։

Նոյն ատեն կ'ըսուի թէ Սերվիա փութով յառաջ կը մղէ իւր պատերազմական պատրաստութիւնները, գնելով զէնք եւ ռազմամթեր։ Պելկրատի Ռուսական դեսպանը, ըստ հեռագրոյ որ ուղղուած է նոյն քաղաքէն փետր. 1 թուականաւ, ստացած էր հրահանգ միանալու միւս մեծ Տէրութեանց դեսպանաց հետ եւ ընել միւս եւս եւ աւելի ազդու յայտարարութիւն Սերվիական կառավարութեան ընդդէմ նորոգման պատերազմի, ըստ որում զինադադարի պայմանաժամը կը լրանայ տասն օրէն։

Ռուսիա ներկայացուցած է իւր առարկութիւնները Թուրքոյ-Պուլղարական կարգադրութեան, եւ Օսմ. կառավարութիւնը չըրջաբերականաւ մը կը ծանուցանէ զանոնք մեծ Տէրութեանց։ Առարկութիւնք են. (1) Ընդդէմ նորոգման Ալեքսանդր իշխանի պաշտօնավարութեան չրջանին՝ միայն Բ. Դրան կողմանէ, մինչ Պերլինի դաշնագիրը կ'որոշէ որ այդ կատարուի միայն տէրութեանց հաւանութեամբ։ (2) Ռուսիա կ'առարկէ կարգադրութեան զինուորական մասին։ (3) Ռուսիա կ'առարկէ ընդդէմ յանձնախմբին, որ կը բաղկանայ միայն Թուրք եւ Պուլղար պատուիրակներէ, վասն վերաքննութեան Արեւ. Ռումելիի կազմական կանոնագրութեան, մինչ պատշաճապէս այդ գործ միջազգային յանձնախմբի մը կը պատկանի։

Օսմանեան չրջաբերական ծանուցագիրը կը պատասխանէ այս առարկութեանց, եւ կը յայտէ թէ Կայս. կառավարութիւնը պատրաստ է ներմուծել Թուրքոյ-Պուլղարական կարգադրութեանց մէջ փոփոխութիւններ որոց մասին տէրութիւնք կը համաձայնին։

Կրսուի թէ կարգադրութեան արդեանց մին եղած է այս որ Ալեքսանդր իշխան, որ արդէն կորուսած էր Զարին բարեկամութիւնը, այժմ բոլորովին լքած է անոր հետ հաշտուելու յոյսն։ Զարին մանաւորապէս անհաճոյ եղած է պայմանը որ կը սնօրինէ թէ Պուլղարիա պիտի տայ զօրք օժանդակելու Թուրքիոյ՝ որեւիցէ Եւրոպական պատերազմի մէջ, զի բնականապէս կարելի է որ այդ պատերազմ ըլլայ ընդդէմ Ռուսիոյ։

Յուսաւանէ միայն կը լսենք թէ մեծ զրգռում կայ, եւ թէ տէրութեանց հակառակութիւնը վիճանակ ամոքելու աւելի յուզած է այդ զրգռումը։ Փետր. 12ի Տեյլի Նէ֊ուզ կ'ըսէ, ըստ հեռագրական լրոյ, թէ Կրէտէի Սուլտան ծոցը կեցող նաւատորմին միանալու համար երկու պատերազմի նաւ եւս դալէն եւս։ Յունական նաւատորմը պատերազմելու անկարող ընելու քայլեր պիտի առնուին։ Այս կը թուի նշանակել թէ Յունական նաւատորմը պիտի ընկզմին։ բայց անտարակոյս սխալ է այդպէս հասկընալ։ Յունական նաւատորմը բռնի պիտի արգելուի Օսմանեան նաւահանգիստներու վրայ յարձակելէ, բայց ոչ պիտի ջնջուի եւ ոչ իսկ վրդովուի եթէ խաղաղութիւնը չխանգարէ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանը 300 ոսկւոյ ամաթոյակ նուիրած է Իտհէմ փաշայի, նախորդ Ներքին Գործոց նախարարին։

— Ընտրող կը գրէ թէ կառավարութիւնը չնորհած է Սալիհ Միւնիր պէյի արտօնութիւն յանձապակի գործարան մը հաստատելու։ Բոլոր կարեւոր մեքենայք որ կը բերուին՝ մաքսէ ազատ պիտի ըլլան, եւ գործարանին արտադրած վաճառքն եւս տուրքէ ազատ պիտի ըլլայ։ Արտօնութիւնը 15 տարուան համար է։ Գործարանը պիտի կառուցուի վերին Պոսփորի ափանց վրայ տեղ մը։

— Գահիրէէ հասած լուրեր կը ծանուցանեն թէ Անգլոյ-Եգիպտական բանակը չարժուած մը ըրած է դէպ յառաջ եւ թէ ապըստամբաց խումբեր անոնց առջեւէն ետ քաշուած են։ Թեթեւ կռիւներ եւս եղած են Սուաքինի մօտ բայց առանց կարեւոր արդեանց։

— Աբդի փաշա որ անուանուած էր կառավարիչ Վանայ, այժմ փոխադրուած է Տիդրանակերտի գաւառը նոյն պաշտօնով։

— Սաֆֆէթ կ'ըսէ թէ կայս. կառավարութիւնը արտօնութիւն մը չնորհելու վրայ է Զօր. Քլաբքոյի, կարեւոր երկաթուղի մը կառուցանելու համար ի Փոքր Ասիա։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ սոյն երկաթուղին պիտի ունենայ վեց ճիւղ եւ պիտի անցնի Գոնեայէ, Սեբաստիայէ եւ Ամասիայէ, բայց չըսեր թէ ուստի՝ պիտի սկսի կամ ուր պիտի վերջանայ։ Սոյն ձեռնարկութեան ծախքը կը հաշուուի 48,000,000 մէճիտիէ որուն համար պիտի հանուի 6 միլիոն բաժին, հատը ութ մէճիտիէի, եւ չինութիւնը պիտի կատարուի ութ տարիէն։ Եթէ այս լուրը ստոյգ է, ընդ հուպ պիտի ստանանք անչուշտ աւելի մանրամասն տեղեկութիւն։

ՄԱՔՍ ԱՐԵՒ. ՐՈՒՄԵԼԻԻ

Կը հաւատան թէ Րումելի ներմուծեալ ապրանաց վրայ դրուելու 8 առ հարիւր մաքսը պիտի պատկանի ոչ միայն Եւրոպական ապրանաց այլ եւ Թուրքիոյ ձեռարուեստիոյ արտադրութեանց։ Այս մաքսը կը նկատուի մեծագոյն հարուածն որ կրնայ տրուիլ Կ. պոլսոյ առեւտրոյն եւ յայտնութեան, եւ իրապէս հաւասար է ջնջելու Թուրքիոյ առեւտուրն Արեւ. Րումելիի եւ Պուլղարիոյ հետ։ Այսու Կ. պոլսէն ի Րումելի ղրկուած Եւրոպական ապրանք վճարած պիտի ըլլան 16 առ հարիւր մաքս—8 ⁰/₀ ի Կ. պոլիս եւ 8 ⁰/₀ Րումելիի սահմանապետն վրայ։ Եթէ այս մաքսը չըլլար, Եւրոպական երկաթուղին Րումելիի հետ կցուելն չէր կրնար վնասել Կ. պոլսոյ առեւտրոյն, վասն զի չոգենաւուց վարձն յոյժ նուազ է քան չոգեկառայն։

Այս մաքսային փոփոխութեամբ Պուրկաղ պիտի ըլլայ յայտ հետէ կարեւոր նաւահանգիստ ուստի՝ Եւրոպական վաճառք ուղղակի պիտի մտնեն ի Պուլղարիա եւ Արեւ. Րումելի, որով փոխադրութեան ծախքը պիտի ըլլայ նուազ քան ութերիչ որեւիցէ ճամբով, եւ պիտի վճարուի միայն մէկ մաքս։

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ Կ. պոլիս։ Ի՞նչպէս պիտի պահպանուի նորա առեւտրոյ յայտնութիւնը։ Այս մի կարեւոր խնդիր է որ կը ներկայանայ կառավարութեան ուշադրութեան։ Ցախճապակի գործարանին հաստատութիւնը ընտիր ձեռնարկութիւն է ի դարմանումն սպառնացեալ աղէտին։ Եթէ ձեռարուեստք իմաստութեամբ քաջալերուին, այսինքն այնպիսի ձեռարուեստք որոց յայտնութեան կարեւոր դիւրութիւններն ունի մեր քաղաքը, եւ կրնան մրցիլ օտար երկրաց գործարաններու հետ, կարելի է որ Պոսփորի ափունք վերստին դառնան իւրեանց նախկին բարգաւաճութիւնն։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խաղաղութեան բանակցութիւնք ի Պուքրէչ չեն երեք աւուրց ընդմիջման վերակսուեցան Երեքշաբթի օր, եւ այդ աւուր նստին մէջ դաշնագրոյն երկրորդ յօդուածը ի քննութեան առնուելով վաւերացուեցաւ։

—Փետր. 18ի Տեյլի Նէ֊ուզ կ'ըսէ թէ երբ Գերմանական եւ Ռուսական նաւատորմք հասնին Սուտայի ծոցը, միացեալ նաւատորմը պիտի երթայ ի Սալամիս, ցուցնելու Յոյն ծովապետին թէ Եւրոպա առեւտիւ որոշած է արգելել պատերազմը։

Խորհրդարանը գումարեցաւ երէկ (19ին), եւ Մր. Կլատսթոն ըսաւ, «Գալով Յունաստանի, կը յարինք առանց փոփոխման կամ չեղնելու մեր նախորդաց խոստմանց եւ աշխարհավարութեան։»

—Լընտըն Թայմզի Թղթակիցը Վիէննայէն կը հեռագրէ փետր. 14ին. «Կարող եմ ծանուցանել, պաշտօնական տեղեկութեանց վրայ յենլով, թէ խաղաղութիւնն ընդ մէջ Սերվիոյ եւ Պուլղարիոյ այժմ հաստատուած է։»

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄԱՑ
փետրուար 8/20, 1886
Գոնս (կարտն վճրլ.) 16 25 | Րումէլ. երկ. բաժին 36 75
ԴՐԱՄԱՑ, Օսմ. լիրան 100ի

Մէճիտիէ	107 38	Ռուսիոյ բոլ	90 45
Մէճիտիէ	98 10	Նաբոլէոն	87 39
Պէշլիք	102 20	Գրմիդ	51 15
Ալթըլըգ	103	Ազդ. լիրա	110 16

Մահէթ Թղթդրմ. 9 13

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ԳԱԿՈԲ ՊՈՍԱՃԵԱՆ
Ֆիննանցիար Եօգուդու, Ամիրիգան խան